

GHENDTSCH E TYDINGHEN

Tweemaandelijks Kultureel Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W.

Redactie-adres : Sint-Lievensdoorgang 1, 9000 Gent.

5de Jaargang, nr. 4

15 juli 1976

Voorzitter : G. Hebbelynck

Onder-Voorzitter : H. Collumbien

Secretaris : R. Van Geluwe

Penningmeester : A. Verbeke

Ruildienst : Van Geluwe-Eggermont A., Maïsstraat 235, Gent

Secretariaat : Maïsstraat 235, Gent. - Tel. 26 23 28

Postrekening : 000-105.04.73-60 - Heemkundige en Historische Kring
Gent, Koggestraat 14, Gent

Lidgeld : 200 fr. per jaar.

INHOUD

De Pacificatie van Gent	146
Gent in 1876	150
De Pacificatiefeesten te Gent in 1876	161
Te Gent	180
Bibliografie	180
Vraag en Antwoord	182
Aanvullende Ledenlijst	185
Het Liber Floridus	186
Klacht Koer 99	188

Verantwoordelijke uitgever : G. Hebbelynck, Voorhoutkaai 40, Gent
Elke auteur is alleen verantwoordelijk voor zijn bijdrage

Uitgegeven met de steun van het Stadsbestuur van Gent en van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen.

DE PACIFICATIE VAN GENT : TAAL VAN VERZOENING EN EENSGEZINDHEID IN DE VERSCHEURDE NEDERLANDEN

Er zal nu wel geen rechtgeaarde Gentenaar meer zijn die niet weet dat men straks in de stad met allerlei manifestaties op luisterrijke wijze de Pacificatie van Gent gaat herdenken. Uit krantenberichten en publiciteitsfolders is het eenieder duidelijk geworden dat de viering een verjaardag betreft van een historisch gebeuren, waarbij zowel de Noordelijke (het huidige Nederland) als de Zuidelijke Nederlanden (thans België en een deel van Noord-Frankrijk) betrokken waren. Dat de Pacificatiezaal in het stadhuis haar naam aan dit geschiedkundig feit moet hebben ontleend, zal iedereen uit zichzelf wel hebben opgemaakt. Precies vierhonderd jaar geleden is het Gentse schepenhuis inderdaad het decor geweest van onderhandelingen tussen verschillende Nederlandse partijen, die uitmondde op een accoord dat voor het hele gebied van de toenmalige Zeventien Provinciën belangrijke consequenties heeft gehad. Deze Pacificatie van Gent was het voorlopig eindpunt van een lange ontwikkeling, die kort na de troonsafstand van Karel V al was ingezet. Onder zijn opvolger Filips II zorgden de politieke reactie van de inheemse adel, de macht van het opkomend protestantisme en de dreiging van een nakend einde van de economische vooruitgang, voor een algemene malaise die uitliep op de Beeldenstorm van 1566. De komst van de geduchte hertog van Alva vermocht slechts tijdelijk te vuur en te zwaard de rust te herstellen. De genadeloze vervolgingen van de Raad van Beroerten en niet minder Alva's fiscale maatregelen door de Tiende, de Twintigste en de Honderdste Penning, zetten opnieuw allerwegen kwaad bloed. Vanaf 1572 slaagden de geuzen erin Holland en Zeeland in hun macht te krijgen. Onder de leiding van Willem van Oranje konden de opstandelingen zich in de beide provincies blijvend handhaven. Toen Requesens in 1573 de landvoogdij van Alva overnam, trof hij de Nederlanden aan in een toestand van gevaarlijke gisting. De Spaansgetrouwe gewesten waren er om bedacht een einde te stellen aan het vele leed en de ellende die de vijandelijkheden meebrachten. Met afgunst keken velen naar Holland en Zeeland, waar de situatie weliswaar ook niet rooskleurig was, maar waar men zijn zaken zelf kon bedisselen. Steeds luider klonken dan ook de stemmen die aandrongen op onderhandelingen met de rebellen. Inderdaad zijn er al in de jaren 1573-1575 officieuze en officiële besprekingen gevoerd tussen vertegenwoordigers van de landvoogd enerzijds en afgevaardigden van Oranje en de Statenvergaderingen van Holland en Zeeland anderzijds. Men bleek op verschillende punten elkaar te kunnen vinden, maar het grote struikelblok bleef de religie, te meer daar inmiddels in beide rebelligewesten de uitoefening van het katholicisme verboden was. Requesens achtte zich echter niet gemachtigd op dit punt enige concessies te doen, zodat de strijd weer met de wapens werd ver-

dergezet.

De plotselinge dood van Requesens in het voorjaar van 1576 bracht opeens een kettingreactie in beweging, die snel tot een crisissituatie leidde. De Raad van State, waaraan bij ontstentenis van een nieuwe gouverneur het landsbestuur was toegevalen, was totaal onmachtig om het regeringsheft in handen te houden. Niemand was nog in staat de sinds lang niet meer betaalde vreemde troepen te controleren. Onder hun zelfgekozen "eletto's" zakten deze naar de rijke gewesten Vlaanderen en Brabant af om er het land af te schuimen. Nadat ze bij verrassing Aalst hadden ingenomen, was het gevaar groot dat de Spaanse citadellen van Antwerpen en Gent gemene zaak met de muiters zouden maken en de beide grote steden in hun handen zouden spelen.

In deze uiterste nood kwam nu een groot deel van de zuidelijke Nederlanden in beweging. Die gang van zaken was bijzonder naar de zin van Oranje. Zijn agenten doorkruisten weldra onze gewesten en ook zelf zocht hij daar contacten, o.m. te Gent met Jan van Hembyze, die later een zo vooraanstaande rol zou spelen in de Calvinistische Republiek. Gretig ook ging Oranje in op het verzoek van een aantal Vlaamse edelen, troepen te sturen naar Gent. Al zongen die in de Arteveldestad geuzenliederen en de bekendste protestantse psalmen, ze werden toch maar al te graag geduld omdat ze het enige doelmatige verweer vormden tegen de roerige Spaanse troepen in het Spanjaardenkasteel.

Intussen was er in Brussel heel wat gebeurd. De vergadering van de standenvertegenwoordiging van Brabant, de zogenoemde Staten van Brabant, hadden de uitstippeling van het regeringsbeleid aan zich getrokken.

Het wettige regeringslichaam, de Raad van State, was na de staatsgreep van 4 september 1576 nog slechts een speelbal in hun handen. Brabant, daarin van meetaf aan gesteund door de Staten van Vlaanderen en deze van Henegouwen, riep op eigen gezag alle Nederlandse gewesten bijeen voor een vergadering van de Staten-Generaal. Deze daad was volkomen onwettelijk omdat alleen de vorst zelf het recht had de Staten-Generaal samen te roepen. Een groot aantal gewesten gaf niettemin gevolg aan de oproep. Zoals te verwachten was, nam deze algemene Statenvergadering terstond het contact terug op met Holland, Zeeland en de prins van Oranje. Deze laatste was intussen naar Middelburg verhuisd om dichterbij het Zuiden te zijn waar in de komende maanden belangrijke gebeurtenissen te verwachten stonden.

Beide partijen werden het spoedig eens om onderhandelingen aan te vatten die moesten leiden tot de verdrijving van de gehate Spaanse troepen en het herstel van de vrede in het land. Als onderhandelingsplaats werd Gent gekozen, en wel op aandringen van Oranje die hier immers veel aanhangers telde en wiens troepen hier gelegerd waren. De negen onderhandelaars uit Brussel en de evenveel koppen tellende delegatie uit Middelburg arriveerden met hun gevolg op 18 oktober 1576 in de stad. Had den eerstgenoemden een vermoeiende reis te paard moeten doen met veel omwegen om de muiters van Aalst niet in de armen te lopen, de

laatststen hadden een meer comfortabele scheepsreis verkozen via de nieuwgegraven Sasse Vaart en waren aan de Hoofdbrug vlakbij het Gravensteen aan wal gegaan. De volgende dag, 19 oktober, grepen de eerste gesprekken plaats op de Collatiezolder van het Gentse stadhuis. De afgevaardigden van de Staten-Generaal uit Brussel wensten geen herhaling van de vroegere mislukkingen en toonden zich bijzonder tegemoetkomend. Psychologisch speelden de Hollanders overigens een sterke troef uit door de tweede dag uit te pakken met onderschepte en door Marnix van Sint-Aldegonde ontcijferde brieven in geheimschrift tussen Filips II en Jeronimo de Roda, waarin verdachtmakingen voorkwamen tegen een aantal hoge Nederlandse machthebbers die het vertrouwen bezaten van de Staten. Tijdens de besprekingen van de volgende dagen zorgden alleen nog twee knelpunten voor wat hitte en spanning : het godsdienstvraagstuk en de gehoorzaamheid aan de vertegenwoordiger van de vorst. Een eerste geschil betrof de erkenning van de nieuwe landvoogd don Juan van Oostenrijk die, zo wist men, reeds in aantocht was. Die van Brussel stemden in met de eis dat de gouverneur slechts zou aanvaard worden nadat hij de bepalingen van de vrede had bezworen en na zijn belofte de vreemdelingen uit het land weg te zenden. De grootste moeilijkheid betrof de regeling van de godsdienstkwestie. Tot het laatst toe hebben de Staten-Generaal vastgehouden aan de eis, dat in het gebied van de opstand ook aan het katholicisme vrijheid zou worden gelaten. Toen tenslotte alleen op dit geschil de zaak dreigde te stranden, hebben ze zich bij de weigering van Holland en Zeeland neergelegd.

Na tien dagen onderhandelen werd op 28 oktober tussen de beide delegaties in Gent een concensus bereikt over 25 artikelen. Het goede nieuws van het bereikte accoord verspreidde zich onmiddellijk in de stad en één van de onderhandelaars, de abt van Sint-Pieters, was zo verheugd dat hij de klokken van zijn abdijkerk liet luiden. Elders in Gent schrok men ietwat terug voor dergelijke luidruchtige vreugdebetuigingen. Het geschut van het Spanjaardenkasteel, waar de Spaanse troepen nog steeds heer en meester waren, stond immers op het stadscentrum gericht ! Twee afgevaardigden spoedden zich met de teksten naar Brussel, om ze ter beoordeling voor te leggen aan de Staten-Generaal. Daar maakte de vergadering enig bezwaar tegen een aantal punten, maar onder druk van het samengelopen Brusselse volk werden de voorwaarden dan toch integraal aanvaard. De Raad van State kon niet anders dan de tekst te bekrachtigen, echter niet zonder enkele reserves te hebben geformuleerd, voornamelijk in verband met de religiekwestie en de gehoorzaamheid aan de koning. Toen men op 5 november in Brussel de tijding ontving van de Spaanse Furie die de dag tevoren Antwerpen in vuur en vlam had gezet, was het definitieve besluit reeds gevallen : het is dus niet juist dat slechts het nieuws van de beestachtige uitpattingen van de Spaanse soldaten te Antwerpen uiteindelijk de doorslag zou hebben gegeven in de aanvaarding van de overeenkomst. Wel zijn de onderhandelaars door

dit verschrikkelijk gebeuren gesterkt in hun overtuiging dat ze een dringend noodzakelijke onderneming tot een goed einde hadden gebracht. Toen dan op 8 november 1576 de acte door beide partijen op het Gentse stadhuis ondertekend werd, rees er overal hoop op een vreedzamer toekomst. In Gent zelf kreeg die hoop zoveel te meer voedsel omdat op dat ogenblik de belegering van het Spanjaardenkasteel in een beslissende fase was gekomen; drie dagen na de ondertekening van de Pacificatie gaf de bevelhebber van het kasteel, de Spanjaard d'Avalos Maldonado, zich met zijn manschappen over.

Al in de aanhef van de Pacificatietekst spraken de beide partijen van vergeven en vergeten. Zij beloofden elkaar wederzijdse hulp en bijstand om de muitende troepen te verdrijven. Alle ballingen van beide zijden mochten naar hun woonplaatsen terugkeren en zouden in het bezit van hun in beslaggenomen goederen worden hersteld. Het vrije verkeer van personen en goederen in alle Zeventien Provinciën werd gewaarborgd. Oranje werd bevestigd in zijn rechten als stadhouder van Holland en Zeeland en zou vergoed worden voor de gedane onkosten tijdens zijn expedities van 1568 en 1572. In godsdienstig opzicht zou de zaak blijven zoals ze was : Holland en Zeeland bleven gereformeerd, de andere gewesten katholiek. Deze regeling was echter provisioneel. Zodra de vreemde troepen verdreven waren en de vrede en rust in het land hersteld waren, zou er een vrije vergadering der Staten-Generaal bijeenkomen die een definitieve beslissing zou nemen in godsdienstzaken.

De burgeroorlog was ten einde en de eendrachtigheid tussen alle Nederlandse gewesten leek hersteld. Het aantal vertegenwoordigers van de verschillende provinciën in de Staten-Generaal nam alsmaar toe, en iedereen was er zich van bewust dat dit lichaam in de toekomst een steeds belangrijker betekenis zou hebben, ook voor de regeling van de nog hangende zaken.

Toch was het spoedig duidelijk dat men slechts een broos en wankel vergelijk had bereikt. Dit bleek al bij de vraag onder welke voorwaarden men de nieuwe landvoogd don Juan, die reeds in Luxemburg was, zou erkennen. Wel kon men er hem toe brengen de Pacificatie van Gent te bezweren en de Spaanse troepen weg te zenden, maar in zijn eis tot absolute handhaving van het roomskatholicisme, ook in Holland en Zeeland, en tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de koning, bleef hij onwrikbaar. Toen de Staten-Generaal zich door het Eeuwig Edict (17 februari 1577) bij zijn voorwaarden aansloten, ontstonden er al barsten in de Generaliteit.

De prins van Oranje was er zich maar al te goed van bewust dat het einddoel nog lang niet was bereikt. Door zijn politiek van tolerantie dacht hij althans de grootste splijtzwam, het religievraagstuk, te kunnen neutraliseren. Maar het radicalisme van sommige nieuwe bewindhebbers, vooral in Gent waar Hembyze en Ryhove een calvinistische dictatuur vestigden, dreef de partijen verder uit elkaar. Het militaire genie van Alexander Farnese zou uiteindelijk de definitieve scheuring bespoedigen.

De idee van de vorming van een gemenebest der Zeventien Provinciën, die in het Gentse Pacificatieverdrag besloten lag, is in de verwarde tijd niet kunnen openbloeien. In plaats daarvan ontstond de Republiek der Zeven Nederlandse Provinciën, terwijl de Zuidelijke Nederlanden weer Spaans werden.

Dr. J. DECAVELE

GENT IN 1876

Op het wereldvlak verloopt 1876 kalm : koningin Victoria (1819-1901, koningin sedert 1837) neemt de titel van keizerin van Indië; terwijl ontdekt H. Schliemann de beroemde graven van Mykene, H. Stanley (1841-1904) maakt zijn tweede reis door Centraal Afrika en vaart de ganse Kongostroom af (in 1871 had hij Livingstone teruggevonden aan het Tanganika-meer). Lombroso heeft zijn boek "De misdadige mens" gepubliceerd en in Bayreuth wordt het Festspielhaus geopend met de eerste volledige uitvoering van de Ring der Nibelungen van R. Wagner. In Frankrijk overlijdt Georges Sand (1804-1876).

Ons land wordt bestuurd sedert einde 1871 door het katholiek ministerie de Theux-Malou (de Theux overleden in 1874), dat aan het bewind zal blijven tot 1878. Na de gemeenteverkiezingen van october 1875 blijft graaf Charles de Kerchove burgemeester en Wagener (hoogleraar) en Levison (koopman) schepen, de nieuwe schepenen L. Vermandel, advocaat en Ch. Pickaert, brouwer, werden benoemd bij K.B. van 7.12.1875.

Als inleiding enkele aankondigingen uit de Gazette van Gent.

IN DE KLEINE WINST, KOESTRAAT 8, GENT

Gekleurde zakdoeken van 0,15 F	verkocht aan 0,08 F
Handdoeken zuiver garen van 0,32 F	" " 0,24 F
Wollen dekens 10:4 van 13 F	" " 10,00 F
Katoenen dekens van 2 F	" " 1, 50 F

GROTE PRIJSVERMINDERING. NAAIMACHINE SINGER

Prijs : 175 F. 10 o/o korting voor comptante betaling.

14 maanden krediet; betaalbaar 2,50 F per week.

Bij Derison, Zonnestraat 4, Gent.

TAVERNE RESTAURANT DE BEURS

Koophandelsplaats 10, rechtover het Justitiepaleis.

Diner aan 1,50 F

Foto hiernaast : Prent ontleend aan het "Neder-landtsche Gedenck-Clanck" (1626) door Adriaen Valerius (Middelburg ± 1575-Vere 1625).

De gelycke Compagnie der Nederlanden. De gelycke Compagnie der Nederlanden.

- 1 DeThuynder 17 Provincië.
- 2 De maechden en 'tonderscheyt der selver Lande.
- 3 De Nederlât-schen Leen, de selve bescher mende.
- 4 Woedende, Spaensche, en Wtheemsche soldaten, die den thuyne foeck te breken.

O groote hemelsch' vorst, die tot ons neder sende,
 Syt d'oor saeck van ons heyl! wat' onsen besten diende
 Ghy alles hebt verschafft; end' aen ons lieve land
 Hout ghy noch, t'w'er eer, soo goedighlyck de hand.

Al onse raet en daet is van u aff gekomen,
 End' alle 't goet dat ooyt by ons is voorgenomen,
 End' oock (danck moet u syn!) dat overvloet van gelyt,
 (Welck d'orlochs senuw' is) ons nu dus w'er bestelt.

5 januari : In de herberg De Zalm op de Groentenmarkt werd een peperkoek van 30 kg. met de teerlingen verspeeld. De gelukkige winnares heeft de peperkoek geschonken aan de weesmeisjes.

12 januari : In 1875 werden door de 52 brouwers te Gent 175.600 hl. bier gebrouwen of ongeveer 130 à 140 liter bier per inwoner.

16 januari : Er worden klachten geuit over het reinigen van de straten. "De personen met deze dienst belast zijn afgeleefde en versleten ouderlingen, die met moeite een schop of een bezem kunnen hanteren". Het loon van de straatvegers is nog geen 1,50 fr. per dag.

11 februari : De brug aan de Kromme Wal is in gebruik genomen.

14 februari : De gemeenteraad besluit het conservatorium, dat tot heden was ondergebracht in het stadhuis, kant Hoogpoort, over te brengen naar het oud weeshuis naast het Geeraard Duivelsteen, dat vrij is gekomen door de bouw van een nieuw weeshuis op de Bijlokelaan (nu Martelaarslaan). In het verslag krijgen we een beschrijving van het gebouw. Voor het toneeljaar 1876-1877 zal de toelage aan de concessiehouder van de opera gebracht worden van 20.000 fr. op 32.000 fr. met als voorwaarde, dat opera's zullen opgevoerd worden.

Nog in verband met de gemeenteraad kan aangestipt worden, dat de voertaal het Frans is; slechts Heremans, Dierman en De Vigne spreken Nederlands tijdens de vergaderingen.

24 februari : "Le Bien Public" heeft medegedeeld, dat het blad van af heden slechts huwelijken zal afkondigen, die medegedeeld werden door de pastoors van de parochies en niet meer volgens de inlichtingen verstrekt door de bureau van de burgerlijke stand van het stadhuis en dit om te voorkomen, huwelijken aan te kondigen, die maar enkel burgerlijk gesloten worden.

8 maart : De genie is begonnen met het doen springen van een bastion van de citadel. De Italiaanse populieren op het Sint-Pietersplein zijn te hoog geworden en werden geroid. De Gazette van Gent stelt voor ze te vervangen door rode kastanjabomen, zoals er op de Vrijdagmarkt werden geplant.

6 april : Op de "foor" heeft het circus "Grande cirque Cotrelly" zijn tenten opgeslagen. Het circus beschikt over 55 paarden, 3 olifanten en apen. De toegang bedraagt : stallen : 3 fr., eerste rij : 2 fr., tweede rij : 1 fr.

10 april : Door de gemeenteraad wordt de afstand van 1,64 ha. grond van de citadel aan de staat goedgekeurd voor de bouw van een normaalschool in toepassing van de wet van 29 mei 1866. Uit een verslag blijkt, dat de parochie van Sint-Jozef 3.056 inwoners telt, waarbij de 500 inwoners van het Guislaingesticht zijn begrepen. De duizend bewoners van het

deel van de Kerkstraat gelegen over het Verbindingskanaal zijn er echter niet in begrepen, gezien dit deel tot de gemeente Wondelgem behoort. Het K.B. van 14 juni 1872 "ordonne l'érection en succursale de l'église de Saint Joseph à Gand".

Het stuk grond tussen het Nieuwland en de Ham en ten zuiden begrensd door de linker oever van de Leie lag nog onbebouwd en was doorsneden door een aantal smalle waterlopen. Aan de rechteroever grensde de botanische tuin (de huidige Baudeloohof) aan de Leie. De bewoners van de Sleepstraat en omgeving, die zich naar een van de stations aan de Dampoort moesten begeven, waren verplicht een lange omweg te maken ofwel de trekweg te volgen van de Grendelgatbrug, gelegen aan een brede gracht, die ongeveer aan de huidige Minnemeersbrug in de Leie vloeide tot aan de Ham aan de Sint-Jorisbrug. Deze trekweg was 's winters onbegaanbaar. De eigenares van het stuk grond kreeg de toelating een straat van twaalf meter breed aan te leggen, de Blekersdijk mits de volgende voorwaarden : a) de straat kosteloos afstaan aan de stad, b) de ophoging van de grond, de aanleg van de riolering en het opvullen van de grachten op kosten van de eigenares.

De dagorde van de gemeenteraad van 10 april bevatte nog meer.

Door een decreet van de Constituante van 8 juli 1791, van toepassing in ons land na de aanhechting bij Frankrijk, waren alle uitgaven voor kazernement van het leger ten laste van de staat; bij hetzelfde decreet werden al de militaire gebouwen staatseigendom. Door een keizerlijk decreet van 23 april 1810 werden de kazernen, hospitalen, wachthuizen en andere militaire gebouwen teruggegeven aan de gemeenten, die de gebouwen moeten onderhouden en behouden voor hun huidige bestemming. De wet van 22 juni 1873 ontlastte de gemeenten van de uitgaven in verband met het onderhoud van de militaire gebouwen, maar deze gebouwen kwamen terug zonder vergoeding aan de staat. In uitvoering van deze wet besluit de gemeenteraad de volgende gebouwen over te maken aan de staat :

- 1 de grote cavalerie-kazerne, genaamd Pesthuis
- 2 de kleine cavalerie-kazerne
- 3 het groot en klein kwartier van de Kattenberg
- 4 het militair hospitaal
- 5 een deel van de Sint-Pietersabdij
- 6 de gebouwen van het Jezuiëtencollege in de Voldersstraat
- 7 het magazijn voor levensmiddelen in het oud klooster van Sint-Agnes
- 8 het poedermagazijn bij de Sint-Lievensbrug.

Met uitzondering van de gebouwen van Sint-Agnes en de gebouwen in de Voldersstraat, die een andere bestemming krijgen, blijven de overige gebouwen in gebruik door het leger. Het wachthuis op de Kouter blijft eigendom van de stad. In het verslag lezen we nog : "Depuis plusieurs années l'administration communale avait réussi à exonérer les habitants de la charge de loger des troupes de passage en logeant les miliciens à l'incorporation et en général les militaires de passage à l'étage de la ca-

serne 3". Een gemeenteraadslid verzoekt het college om tussen te komen om deze toestand te behouden.

De stedelijke begroting, die nu wordt besproken, voorziet een uitgave van 32.000 fr. voor verbeteringswerken op de Kouter : a) er zullen 39 lantaarnpalen met vier armen en vijf gaslichten worden geplaatst, b) er wordt een tweede rij bomen geplant, c) rond de Kouter wordt een voetpad aangelegd, d) er zal een ijzeren kiosk worden gebouwd.

19 april : Gemeenteraadslid Groverman vestigt de aandacht op de Watermolen en op de Apostelstraat "la rue la plus insalubre du quartier du Bas-Escaut". Deze straat heeft geen riolering. "Les eaux ménagères qui doivent s'épandre dans la rue, s'y corrompent et infectent presque toutes les maisons de cette rue populeuse". Burggrave vraagt aandacht voor de waterbedeling en verklaart verder "Les vidanges se font dans les plus mauvaises conditions; les paysans viennent envahir la ville avant l'heure réglementaire soit sonnée et répandent l'infection dans nos rues". Hij vraagt een nieuwe reglementering, waarbij het ruimen met een zuigpomp zou worden verplicht. Schepen Vermandel antwoordt, dat de sluis op de Schelde aan de Heirnis reeds voltooid is sedert 1867, maar niet werkt (werk uitgevoerd door de staat); de watermolen werkt sedert lang niet meer. Wat betreft de wijk van de Apostelhuizen "le travail de ce quartier consiste dans la suppression d'une foule de ruelles et dans le relèvement du sol". Beide problemen werden reeds vroeger besproken; de oplossing zal eerst over enkele jaren worden gevonden.

Ook over de stadsharmonie is er discussie. Waelbroeck verklaart :

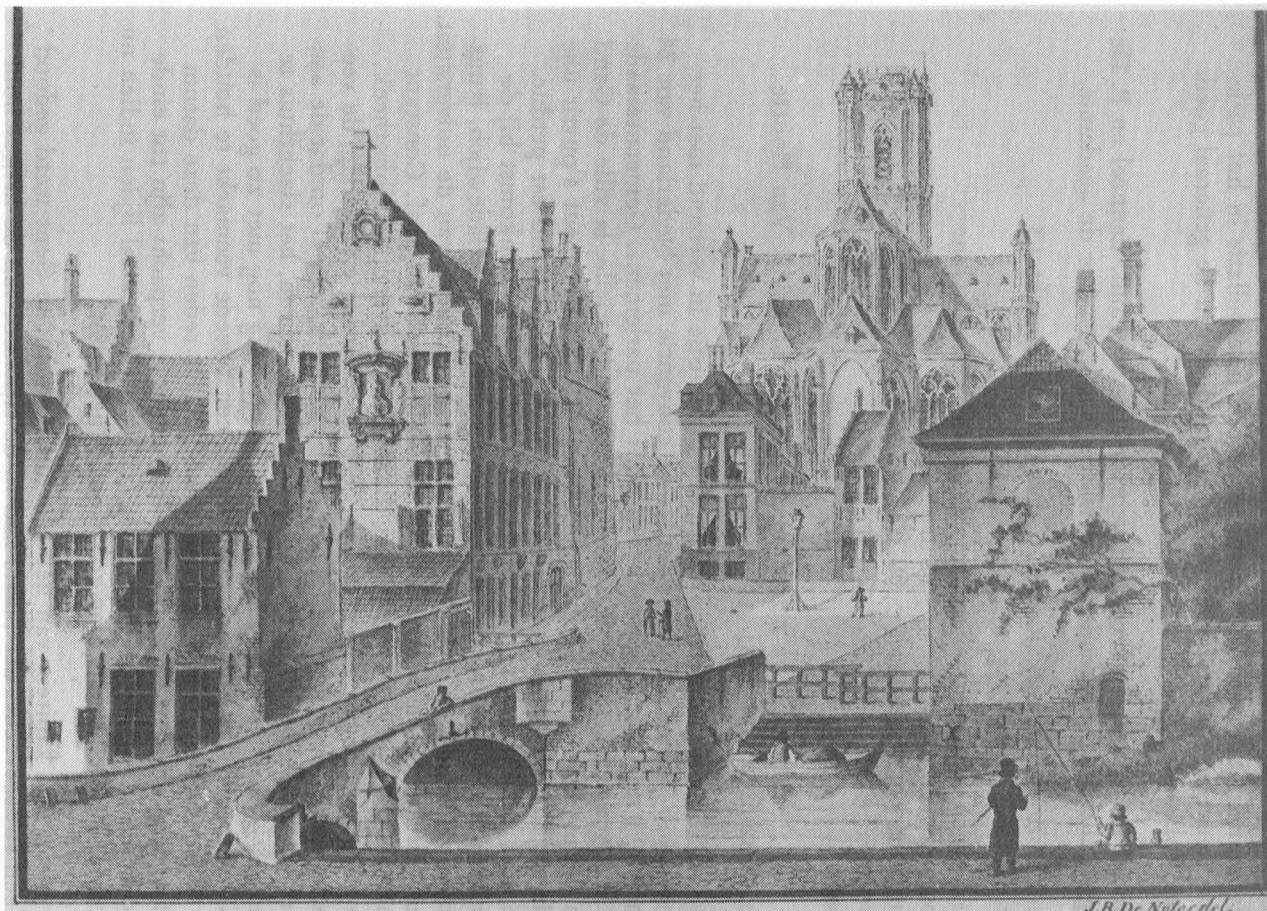
"J'ai entendu jouer à la place d'Armes des pots-pourris où l'on suppléait aux instruments qui manquaient par des coups de pistolet ou d'autres moyens de ce genre. C'est cela qui pervertit le goût musical".

Waelbroeck vindt dan ook de uitgave te hoog. Het college wenst de kwaliteit van de concerten te verbeteren en wil de toelage aan de stadsharmonie van 14.000 fr. opvoeren naar 21.000 fr. Waelbroeck vindt de uitgave voor de concerten op woensdag op de Kouter gedurende vier maanden toch te hoog, maar de schepen merkt op, dat de harmonie ook concerten geeft in de Dierentuin en in het Casino, waarvoor beide verenigingen jaarlijks zesduizend frank betalen aan de stad.

De gemeenteraad aanvaardt het leg Adolf Sunaert, bestaande uit een reeks etsen, volgens Vanderhaeghen "une collection très remarquable". Sunaert werd geboren in 1826 en was leraar aan de Nijverheidsschool en de Academie.

De stad Gent koopt het "Panoramisch Gezicht op Gent in 1534" samen met twee schilderijen van advocaat Goetgebuer voor 42.00 fr. (blz. 388 Gemeentebld). Tevens voorziet de begroting een buitengewone uitgave van 3.000 fr. voor de reproductie van het plan van Herenbaut van 1619.

20 april : Beeldhouwer Isidoor de Brucq heeft het beeld gekapt voor het praalgraf van bouwmeester Minard op het kerkhof van Sint-Amandsberg. Ook de borstbeelden van Minard, Destanberg en Snellaert zijn van

Het Kuldershuis (Het bisschoppelijk paleis is nog niet gebouwd).

I. de Brucq.

29 april : Twee officieren van het kavalerieregiment hebben een burgerlijke begrafenis bijgewoond. Zij krijgen hiervoor een blaam van de bevelvoerende generaal. Als antwoord op een interpellatie in het parlement keurt de minister van oorlog de houding van de generaal goed. (Het Volksbelang)

1 mei : Er wordt een feest gegeven ter ere van Pauli, Canneel en P. De Vigne, alle drie gedurende vijftientwintig jaar leraar aan de académie.

7 mei : Broodbakkerij Jan De Corte, Groentenmarkt 13
Heropening. Brood tegen 33 centimes.

Hollandsch Heerenkleedingmagazijn, Veldstraat 27 Gent

Kostuum van molton	35 fr.
Kostuum van fijn laken	60 fr.
Overjas	25 fr.
Broek	20 fr.

13 mei : Heden had de begrafenis plaats van Lodewijk Van Houtte (zie afzonderlijk artikel).

22 mei : De gemeenteraad keurt een ordemotie in verband met het kanaal van Terneuzen goed, omdat de conventie met Nederland van 24 juni 1874 nog niet is goedgekeurd door het parlement. Gemeenteraadslid Burggrave merkt op "En tant que ville industrielle, la ville de Gand n'a devant elle qu'un paupérisme effrayant; si elle ne peut s'ouvrir une voie sur l'océan par la grande navigation la ville de Gand est perdue." De raad keurt een uitgave van 4.000 fr. goed als tussenkomst bij de aankoop van zeldzame manuscripten van werken van Hadewijch, Ruusbroec, van Maerlant en Boendael door de bibliotheek van de universiteit. Deze manuscripten behoorden tot de bibliotheek van prof. Constant Serrure (1805-1872) en berusten thans in de universiteitsbibliotheek. De slaggers verkopen voornamelijk vlees op zaterdag en zondag; de veemarkt wordt op vrijdag gehouden, wat nadelig is en wel omdat de aanvoer meestal te gering is met als gevolg hoge prijzen, het slachthuis te veel werk heeft en het geslacht vlees de zaterdag nog niet zo goed is voor verbruik. De gemeenteraad besluit een tweede veemarkt te houden op woensdag en dit van af 1 januari 1877. De reden van deze datum ligt in het feit, dat de rechten op de veemarkt verpacht zijn tot einde december en dat de pachter oordeelt, dat hij verlies zal lijden indien nu reeds een tweede markttag zou worden gehouden.

28 mei : Een kapitein van het 14° linieregiment te Gent werd gedood in een tweegevecht, dat plaats had in de rijsschool van de krijgsschool te Brussel.

3 juni : De gemeenteraad tekent protest aan bij het parlement, omdat

de conventie tussen België en Nederland in verband met het kanaal van Terneuzen werd verworpen door het parlement. Schepen Wagener verklaart : "We hebben om vooruit te gaan en te leven slechts een hulpmiddel : ons werk. We zijn dus gedwongen een fabriek- en handelsstad te zijn, die als dusdanig zich niet kan ontwikkelen dan op voorwaarde rechtstreeks met de zee verbonden te zijn door een brede vaart".

13 juni : In de provincies Antwerpen, Brabant, West-Vlaanderen, Namen en Luxemburg werden verkiezingen voor het parlement gehouden. De volgende dag hebben er woelingen plaats te Gent. Het eerste legioen van de burgerwacht werd onder de wapens geroepen. Een bataljon werd op de Kouter opgesteld, een tweede bataljon op de Botermarkt.

15 juli : Op het stadhuis wordt een tentoonstelling van schilderijen geopend met werken van Tijdgadt, Lybaert, Mattelé, Den Duyts, L. Geens, Geirnaert.

26 juli : Men vent tegenwoordig niet alleen in onze stad de romans van Alex. Dumas, waarin het overspel wordt verheerlijkt, maar de geheele reeks smeerlapperijen, die tot heden de gewone lezing was der Brusselse nachtridders en trottoirjuffers. De titel alleen van die vuilnis doet een deftige mensch walgen. (uit het Fondsenblad)

27 juli : De zusters Kapucinessen van Merendree zijn maandag 24 juli in hun nieuw klooster op de Keizersvest aangekomen. De kapel en het klooster gebouwd in neo-gotische stijl zijn het werk van bouwmeester Flor. Van Varenbergh. (zie : Godsdienstige Week voor Vlaanderen 28.7. 1876)

6 augustus : Ezelinnenmelk.
Te bekomen allerbeste ezellenmelk bij
Francies Raes, huurhouder te Merelbeke.

18 augustus : In de Gazette van Gent lezen we : "De waterloop achter de Brabantdam ligt te stinken dat het ondraaglijk is. Nu het water zo laag is, kan men zien, dat er gezinnen zijn, die verkiezen hun vuilnis in het water te werpen in plaats van aan de "mestpacht" te geven. Wanneer zal eindelijk de Brabantdam verbreed worden". Hier moeten we bemerken, dat de Brabantdam een staatsbaan was, waardoor dit probleem buiten de bevoegdheid lag van de gemeenteraad. Bij graafwerken aan de Watermolenbrug werden twee grafzerken ontdekt. Ferd. Vanderhaeghen, bibliothecaris van de universiteit, heeft de opschriften doen optekenen.

1 september : De boter gold heden ter markt van 3,90 fr. tot 4 fr. het kg., de eieren van 2,45 fr. tot 2,50 fr. de 26.

10 september : Te Gent wordt het vijfde congres van de Belgische Onderwijzersbond gehouden. Op 11 september werd in het Casino een

groot turnfeest ingericht, waaraan de maatschappijen La Gantoise, de Gymnastische Volksmaatschappij en de Vrijheidsliefde meewerkten. Op 12 september had een banket plaats : het was te Gent de eerste maal, dat dames aan een banket deelnamen.

21 september : De nieuwe kerk O.L.V. Lourdes te Slootendries is bijna voltooid.

1 oktober : Estaminet-Restaurant In den Vos
Lange Violettenstraat 68 Gent

Te bekomen : alle zondagen en maandagen : goede portie konijn met een glas bier. Prijs : 70 centimes.

3 oktober : Men werkt ijverig aan de voltooiing van een nieuw restaurant in de Korte Meir. Dit restaurant zal het grootste zijn van Gent. Zijn inwendige versiering is in Moorse trant. Men kan reeds het plafond bewonderen, dat rijk is aan kleuren en door twee palmbomen zal ondersteund worden. Er zijn ook grote zalen voor vergaderingen en banketten. De ligging is uitmuntend naast de maatschappij La Concorde.

8 oktober : Sedert enige tijd zijn in de katholieke kring van onze stad, alsook in de hotels en koffiehuisen, waar meest katholieken vergaderen, bussen geplaatst voor het inzamelen van de katholieke schoolpenning. (Fondsblad)

Op initiatief van D. Roels, H. Sels en A. Siffer werd op 17 oktober 1876 te Gent een maatschappij opgericht met het doel het katholiek volksonderwijs te ondersteunen en voor titel had "De Katholieke Schoolpenning". Erevoorzitter was W. Verspeyen, A. Siffer was de algemene secretaris. Sedert enkele jaren was te Gent een andere vereniging "L'Avenir" werkzaam, die tot doel had het lekenonderwijs te bevorderen.

24 oktober : De gemeenteraad keurt de aanleg goed van drie straten tussen de Blaisante Vest en het Verbindingskanaal. Van de Wondelgemstraat, waarvan het plan van aanleg werd goedgekeurd op 26 mei 1874, is reeds 450 m. opgehoogd en geplaveid; het laatste deel, 75 m. lang, zal aangelegd worden op de kosten van de grondeigenaars Ch. en J. de Hemptinne. Er is nog geen definitief besluit genomen in verband met het bouwen van de Wondelgembrug, waarvan de raming 125.000 fr. bedraagt. Uit een ondervraging blijkt, dat de nieuwe lantarens op de Kouter enkel 's zondags branden.

5 november : In de Minardschouwburg is een nieuwigheid ingevoerd : voortaan zal het begin van de voorstelling aangekondigd worden door een elektrische bel, geplaatst aan de voorgevel, in de foyer en in het koffiehuis naast de schouwburg.

6 november : Heden zijn in de lokalen van het gewezen weeshuis de leergangen van het conservatorium geopend; er zijn vijftien klassen, de klassen voor de jongens en voor de meisjes zijn volkomen gescheiden.

12 november : In de Minardschouwborg wordt het stuk "Ben Leil of de Zoon van de Nacht" opgevoerd. In het stuk worden verscheidene personen doodgeschoten, kinderen gestolen, vrouwen geschaakt. Men woont een gevecht op zee bij tussen zeerovers en een groep soldaten. Gans de schouwborg ruikt naar buskruit en het regent bijslagen op de arme soldaten. Bij dit alles is er nog een dans van kleine negertjes. Drie maal moest het gordijn worden opgehaald om het schip te laten bewonderen, waarop de zeerovers zo dapper hadden gevochten. De reporter van de Gazette van Gent is niet goed te spreken over het stuk en betreurt de geringe smaak van het publiek.

Het College geeft een naam aan een aantal nieuwe straten en pleinen : Nijverheidsplein, Kleine Dok, Kromme Wal, Verbindingsstraat, Marnixstraat, Leopoldlaan, Maria Theresiastraat, Keizer Jozef II straat, De Smetstraat, Ijskelderstraat, Wondelgemstraat, Vlotstraat, Rietstraat, Wilgstraat, Elsstraat, Turfstraat, S. Van Akenstraat, H. Lammensstraat, Frobelsstraat, Mathias Gesweinstraat.

16 november : De gemeenteraad keurt een verzoekschrift aan de Kamer goed, waarbij gevraagd wordt het verplicht gebruik van gedrukte stembrieven in te voeren, waarop de kiezer enkel de namen van een aantal kandidaten moet schrappen. De gemeenteraad betreurt het groot aantal fraudes bij de kiesverrichtingen, voornamelijk de laatste jaren. In het verslag lezen we : "Dans les Flandres le vote de la majeure partie des électeurs de la campagne n'est plus libre. Menés au scrutin comme un troupeau, isolés des autres électeurs ils sont obligés de déposer dans l'urne un bulletin marqué, dont la sortie est contrôlée à l'aide de manoeuvres que la loi de 1867 sur les fraudes électorales a été impuissante de réprimer".

18 december : De gemeenteraad bespreekt de toestand van de bomen op de Kouter. De linden werden vijftig jaar geleden geplant en het wordt tijd ze te vervangen. Er werd een commissie gevormd, waarin Verschaffelt, Burvenich, Hofman en Van Hulle zetelen. Tijdens de bespreking merkt het gemeenteraadslid Dierman op "Moi aussi je suis un arbre et même un gros arbre, mais je me porte bien, parce que je m'arrose en temps utile". Er wordt besloten de grond rond de bomen te verbeteren, de grond regelmatig te besproeien, de bomen behoorlijk te snoeien. Over twee tot drie jaar zal dan een definitief besluit worden genomen.

De gemeenteraad bespreekt ook een reglement op de danszalen en dit omdat "le nombre de ces cabarets ne faisant que s'accroître" en "compromettant à un haut degré la moralité des jeunes gens des deux sexes ou plutôt des enfants qui les fréquentent en grand nombre". Er wordt echter nog geen besluit genomen.

22 december : In de troonzaal op het stadhuis wordt een "Engels kiesbureel" tentoongesteld. Het bestaat uit vier afgesloten hokjes, waarin de

kiezers op een gedrukte stembrief met de namen van de kandidaten, met een kruis de kandidaten aanduiden, voor welke ze stemmen. In de herberg "De Ploeg" op de Koornmarkt is een zolder gebruikt als bewaarplaats voor granen ingestort.

28 december : De rechten op de veemarkt worden verpacht voor 25.175 fr. voor het jaar 1877.

30 december : In de herberg "De Teerlingbak" in de Barrestraat werd een nieuw toneelgezelschap "Het Van Peene's genootschap" opgericht. De eerste voorstelling zal plaats hebben in de zaal Thalia op het Sint-Pietersplein; het blijspel "Het bevallig Strijkmeisje" van Stappaert zal worden opgevoerd.

1876 : We komen in het laatste kwart van de negentiende eeuw. De geschiedenis gaat een versnelling vertonen. Om het gebeuren in de volgende jaren te begrijpen moeten we nog enkele feiten vermelden. Einde 1875 kwam er een verzoening tussen de Broederlijke Wevers, gesticht in 1857 en de Weversmaatschappij Vooruit, gesticht in november 1865. "Eenige dagen nadien verhuisden wij onze meubelen en boeken naar Den Duitsch, het lokaal der Broederlijke Wevers" vertelt Paul Verbauwen in zijn werk "Geschiedenis der Gentsche Wevers". Op zondag 18 januari 1876 had een feestzitting plaats. "Van vroeg in den morgen was er eene groote bedrijvigheid in en rond de herberg Den Duitsch. Van alle kanten der stad kwamen wevers en weefsters toegesnel om in stoet naar de meeting te gaan die in de zaal Parnassus Houtlei, gehouden werd". (P. Verbauwen). In voornoemd werk kunnen we ook het "Herinneringslied aan de Verbroedering der beide Weversmaatschappijen" geschreven door P. Verbauwen lezen. Op 7 mei werd de katoenspinnersmaatschappij, opgericht in 1857 maar die practisch alle activiteit had gestaakt, opnieuw ingericht onder de benaming "De Spinners van Gent" en met als kenspreuk "Eendracht maakt macht".

In mei 1876 veranderde "Het Leesgezelschap" opgericht in 1860 door de Broederlijke Wevers zijn naam in "Vrijzinnige Werkmansbibliotheek" en werd thans toegankelijk voor al de werklieden. In de zaal Polka in de Vanderdonckdoorgang was in september 1874 een meeting gehouden, waar Van Beveren, Paul De Witte en P. Verbauwen het woord hadden gevoerd over vrouwen- en kinderarbeid. Op deze meeting was Edward Anseele (geboren in 1856) aanwezig als toeschouwer. Op zondag 21 september 1874 werd E. Anseele lid van de afdeling van de Internationale te Gent. Alras wordt Anseele een vurig propagandist. Op initiatief van Louis Bertrand werd op 10 december 1876 te Brussel een congres gehouden met twee punten op de dagorde : regeling van de kinderarbeid en stichting van een "union ouvrière". Van Beveren zat de vergadering voor, terwijl Anseele fungeerde als tolk. Op het congres

kreeg de Gentse afvaardiging opdracht een programma tot stichting van een socialistische werkliedenpartij op te stellen en een congres voor te bereiden, dat op Pasen 1877 te Gent zou worden gehouden.

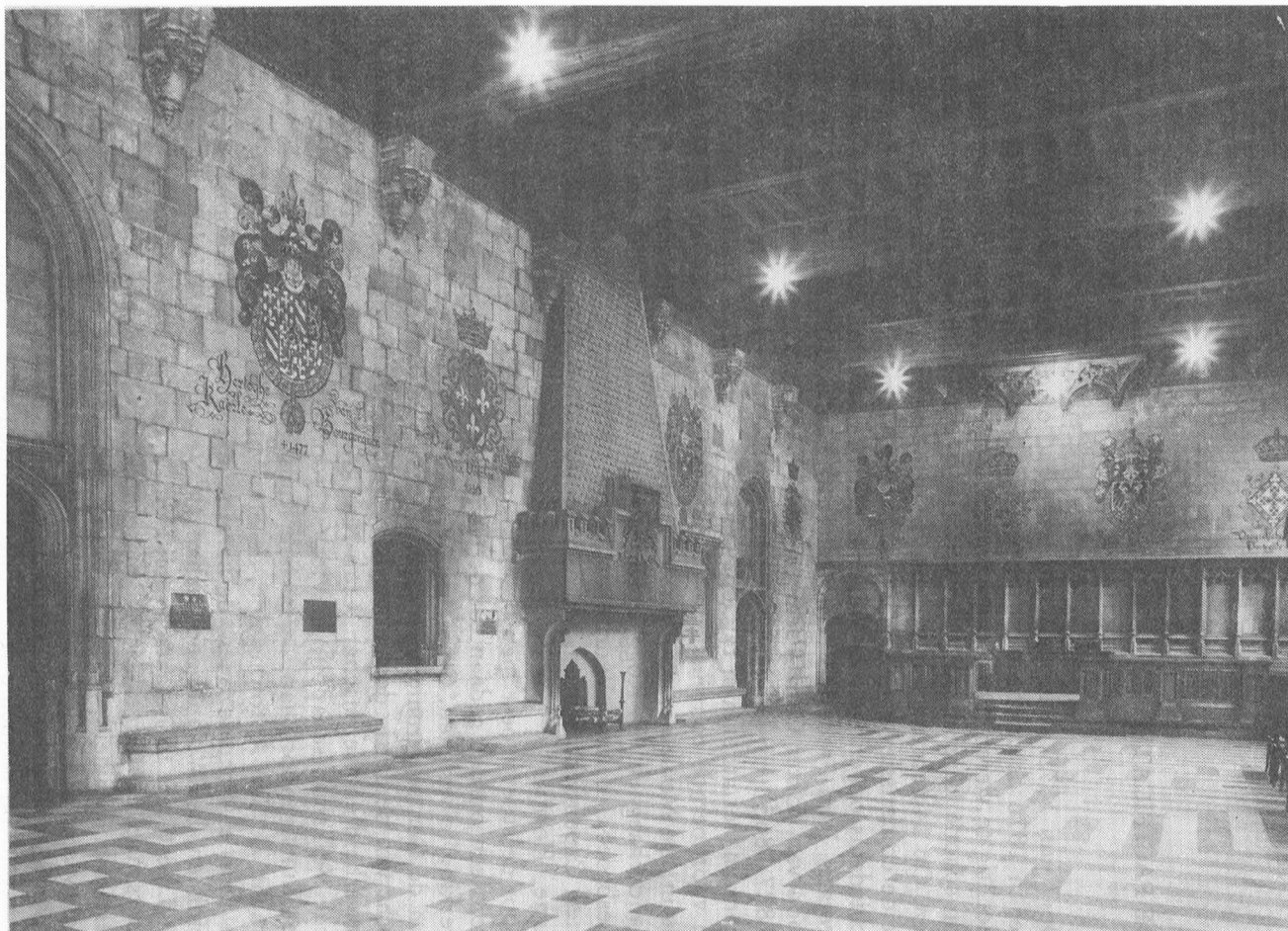
M. STEELS

DE PACIFICATIEFEESTEN TE GENT IN 1876

Op 7 juni 1875 besloot de gemeenteraad op voorstel van schepen Wagener in 1876 de driehonderdste verjaring van de Pacificatie van Gent plechtig te vieren. De commissie van feestelijkheden en de commissie van schone kunsten en onderwijs kregen opdracht een plan uit te werken. Op 14 februari 1876 keurt de gemeenteraad het voorstel van de beide commissies goed. Er wordt nu een Commissie voor Kunst en Geschiedenis opgericht met Wagener als voorzitter en P. Fredericq als secretaris. Paul Fredericq was geboren te Gent op 12 augustus 1850 als zoon van dokter Cesar Fredericq (1817-1887) en van Mathilde Huet (1827-1865). Hij had geschiedenis gestudeerd te Luik en was thans leraar aan het atheneum te Gent.

In voornoemde commissie zetelden nog Picquaert, schepen, C. De Bast, Hulin, De Meulemeester, Vervier, Heremans, gemeenteraadsleden, Ferd. Vanderhaeghen, W. Rogghé, De Keghel, Max Rooses, Louis en Jules Van Biesbroeck, kolonel Védrine en kolonel Marson, A. Pauli, Geets, Cluyse-naer, Capeinick, Lebrun, Metdepenningen, Den Duyts, Wante, Paul Devigne, Hofman.

Voor de stoet moest men beschikken over 1127 deelnemers. In maart werd een oproep gedaan tot de Gentse maatschappijen om hun medewerking te verlenen. Om een idee te kunnen vormen over de houding van de Gentse verenigingen tegenover de Pacificatiefeesten, hier een overzicht van de dertig deelnemende maatschappijen : de Koormaatschappij, Nijverheid en Wetenschap, Club Nautique, Moed en Vlijt, De Gymnastische Volksmaatschappij, de Vier Gekroonden, Fanfare de Onbekende, het Kunstgenootschap, de fanfare Kunstliefde en Broedermin, de Eendracht, de Sint-Antoniusgilde, de Sint-Michielsgilde, de Vrijheidsliefde, de Leie- en Scheldezones, de harmonie Hoop in de Toekomst, de Fonteinisten, het Willemsgenootschap, de Verenigde Werklieden, de fanfare La Liberté, de turnmaatschappij Help U Zelf, het Van Crombrugge Genootschap, de Jonge Wacht Brugse Poort, de Chasseurs-Eclaireurs, Moedertaal en Vrijheid, Vooruit (niet de socialistische maatschappij, die nog niet was opgericht), de muziekmaatschappij Sint-Cecilia, de Cercle Humoristique les Chinois, l'Orphéon Gantois, de Burgerwacht, de Jonge Zouaven. Bij vermelde verenigingen treffen we natuurlijk een aantal liberale verenigingen aan, maar ook een aantal, die politiek neutraal waren, maar met een bestuur, waarvan de meerderheid vrijzinnig of liberaal was.

De Pacificatiezaal in het Stadhuis te Gent (Copyright : Dienst voor Toerisme Gent).

De Pacificatiefeesten vergden natuurlijk veel voorbereiding. Een inschrijvingslijst bracht 8.230 fr. op (leden gemeenteraad : 2.995 fr.; maatschappij La Concorde 4.535 fr., Société Littéraire : 700 fr.). Andere inschrijvingslijsten brachten in totaal 4.428 fr. samen.

Er werden een aantal commissies gevormd : een algemene commissie, een commissie belast met het toezicht op het historisch drama, een commissie van het album; in al deze commissies was P. Fredericq secretaris. De voorbereiding van de stoet was een zware taak : tekenen van ontwerpen en kostuums, die historisch juist moesten zijn, vervaardigen van wagens, kledij - een aantal kledingsstukken werden gemaakt in het stedelijk ouvroir, een soort vakschool voor meisjes reeds gevestigd in de Tweebruggenstraat -, wapens, schilden, enz. Uit de verslagen blijkt, dat alles werkelijk zorgvuldig werd voorbereid. De moeilijkheden werden nog vergroot, omdat de commissie zeer zuinig moest zijn; de stad had een toelage van 50.000 fr. verleend en de giften hadden niet het verhoopte succes gekend. Ter illustratie enkele zinnen uit de commissieverslagen : "schepen Wagener verklaart dat de voorstelling van het schavot niet toegelaten wordt door het schepencollege, omdat het "une chose immorale et trop lugubre" is." (31 maart). Op 2 september wordt besloten, dat noch in de stoet, noch tijdens het komen naar het lokaal van Sint-Agnete - de verzamelplaats - het "Ongedierte der Papen" te spelen of te zingen, ten einde aan de vijanden van de cavalcade geen hoegenaamde wapens in de hand te geven. "Het Ongedierte der Papen" was een strijdlied van de liberalen.

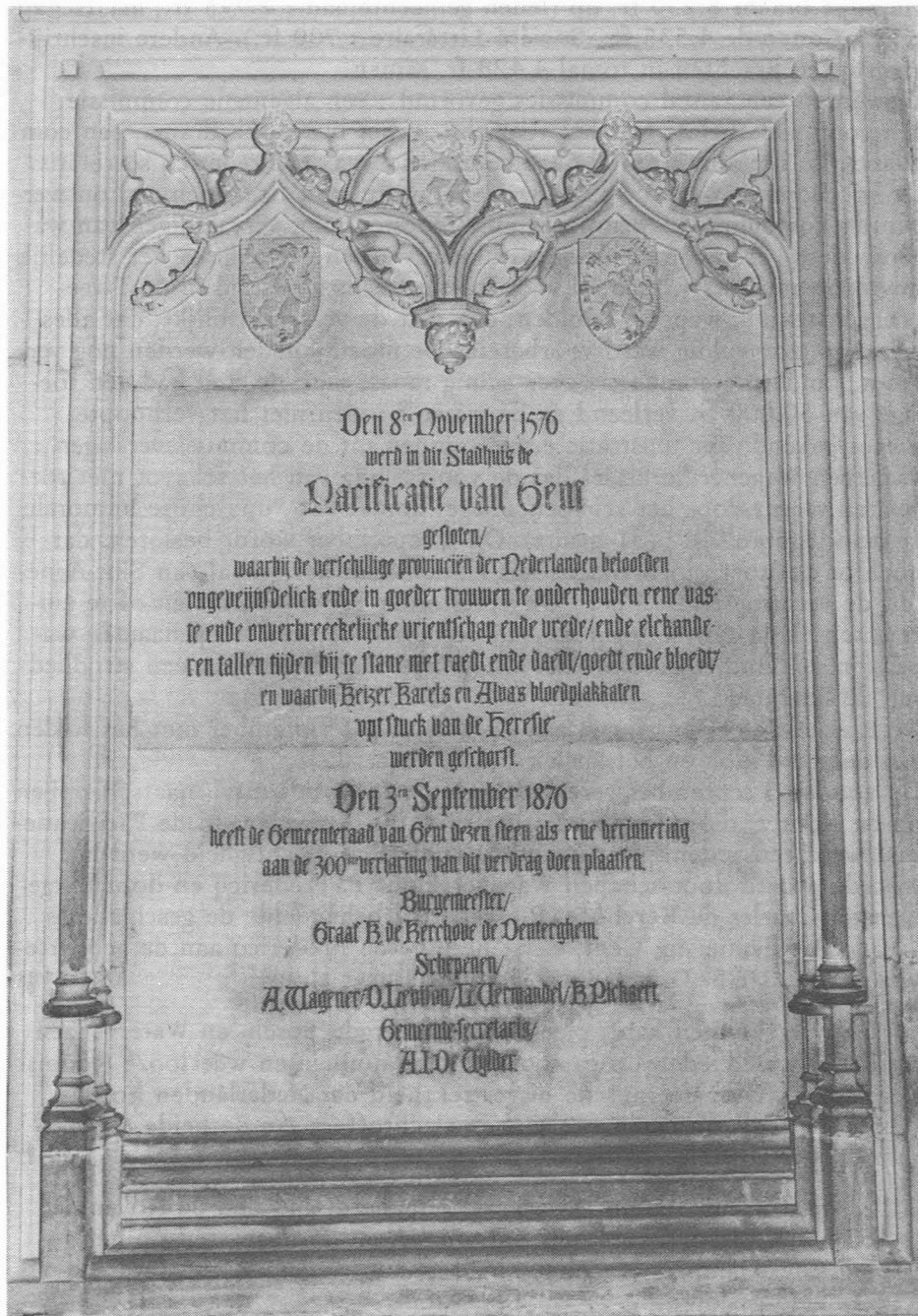
De Pacificatiefeesten vingen aan op zaterdag 2 september met het luiden van de grote klok en het spelen van de beiaard.

Op zondag 3 september verenigden zich een groot aantal maatschappijen op de Kouter, die in stoet naar het stadhuis opstapten. In de Pacificatiezaal werd een gedenkplaat onthuld. Tijdens de plechtigheid werd het woord gevoerd door schepen Wagener, door P. Fredericq en door burgemeester Charles de Kerchove. P. Fredericq behandelde de geschiedenis van de Pacificatie van Gent. Eerst herinnerde Fredericq aan de gebeurtenissen voor 1576. Daarna vervolgde de spreker aldus :

"En van hunnen kant, pleegden de getergde Bosch- en Watergeuzen allerlei wreedheden op pastoors, paters, nonnen en weerlooze Roomsgezinden. Over de gansche uitgestrektheid der Nederlanden hoorde men het gekerm der martelaars en slachtoffers van de beide onverzoenlijke vijandige partijen."

"... werd in dit Stadhuis, waar wij vergaderd zijn, den 8e November 1576, een verbond tusschen Katholieken en Protestanten op het gebied van 's lands onafhankelijkheid en van wederzijdsche verdraagzaamheid gesloten."

"Doch, noch de Pacificatie, noch de Religievrede mochten vruchten dragen, en met spijt voegen wij er bij : vooral door de schuld der pro-

Den 8^{en} November 1576
werd in dit Stadhuis de
Pacificatie van Gent
gesloten/

waarbij de verschillige provinciën der Nederlanden beloofden
ongewijndelich ende in goeder trouwen te onderhouden eenre vas-
te ende onverbreckelijche vrientschap ende vrede/ende elchande-
ren tallen tijden bij te stane met raedt ende daerdi/goedt ende bloedi/
en waarbij Heizer Karels en Alvas bloedplakkaaten
oijt stuck van de Here sie
werden geschorst.

Den 3^{en} September 1876
heeft de Gemeenteraad van Gent desen steen als eenre herinnering
aan de 300^{en} verclaring van dit verdrag doen plaatsen.

Burgemeester/
Graaf E. de Kerchove de Denterghem
Schepenen/
A. Wagner/O. L'Orillon/Li. Vermandel/B. Pichardt
Gemeente-secretaris/
A. D. Wylhet

Herdenkingsplaat in de Pacificatiezaal (Copyright : Dienst voor Toerisme Gent).

testantsche Gentenaars, die onder Hembijse, Rijkhove en Dathenus, hunne katholieke stadgenooten gruwelijk vervolgden, kerken en kloosters uitplunderden en zelfs zoo verblind waren, dat zij het voorbeeld, hetwelk hun door de Inquisitie gedurende zoo lange jaren was gegeven, zelve volgden; op hunne beurt verbrandden zij ter Vrijdagmarkt vier Minderbroeders en twee paters Augustijnen, en eene maand later, te Brugge, weeral drie Minderbroeders (1578). De verdraagzaamheid, in de Pacificatie voorloopig en in den Religievrede plechtig uitgeroepen, werd aldus door de Hervormden zelve onder de voeten getrapt.”

In het slot van zijn rede toont P. Fredericq aan wat volgens hem de bedoeling van de Pacificatiefeesten moet zijn.

“Alle goede Nederlandsche burgers wenschen vurig, dat in onzen tijd ook eene nieuwe politieke en godsdienstige *Pacificatie* onder al de kinderen van hetzelfde vaderland, voorgoed worde gesloten. En de stad Gent, die in de zestiende eeuw eene zoo betreuenswaardige houding had aangenomen, toont heden door dit verjaringsfeest, dat wij het dwaalspoor van Filips II en van Hembijse voor altoos hebben verlaten om de wegen der christelijke verdraagzaamheid te bewandelen.”

's Nadmiddags tengevolge van het slechte weer kon de historische stoet niet uitgaan. 's Avonds had in de schouwburg een galavertoning plaats van het historisch drama “De Pacificatie van Gent” op tekst van Emiel Van Goethem en muziek van Peter Benoit. Het stuk telde vijf bedrijven en tien taferelen; de opvoering duurde niet minder dan vijf uur. Het werk was zeker geen meesterstuk en werd vermoedelijk gered door de muziek van P. Benoit. Het historisch drama werd nog opgevoerd op dinsdag 5 en zondag 10 september. Het werd uitgegeven door het Willemsfonds. Het stuk werd nog eens opgevoerd op 5 november 1878. Op maandag 4 september hield het Willemsfonds in de Arsenaalzaal op het stadhuis een algemene vergadering ter gelegenheid van de 25e verjaardag van de vereniging. 's Namiddags trok de historische stoet voor de eerste maal door de stad. De stoet werd geopend door 25 ruiters van de Gentse burgerwacht van de XVIe eeuw.

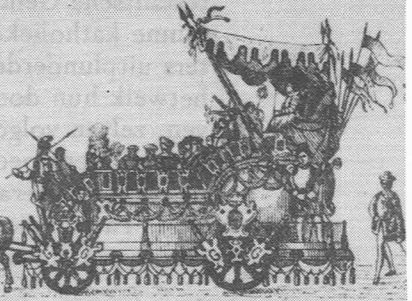
I. HET EEDVERBOND DER EDELEN. - Een muziekkorps. - Zes vaandrigen te paard. - Zes wapenboden te voet. - 19 Edellieden, ondertekenaars van het Eedverbond. - Zes wapenboden te Paard. - Twee stafdragers der Landvoogdes. - Wagen ontworpen door J. Dekeghel : Brederode biedt aan de landvoogdes Margaretha van Parma een verzoekschrift aan. (4 april 1566)

II. DE BLOEDRAAD. - Tien Spaanse trommelaars en pijpers. - Muziekkorps. - Vier ruiters : de hertog van Alva, zijn zoon Don Frederik van Toledo, Julian de Romero en Jeronimo de Salinas. - Twee vaandrigen, een officier en 14 busschietters. - Twee vaandrigen, een officier en 14 lans-knechten. - Twee wapenboden, dragende de wapens van Egmond en

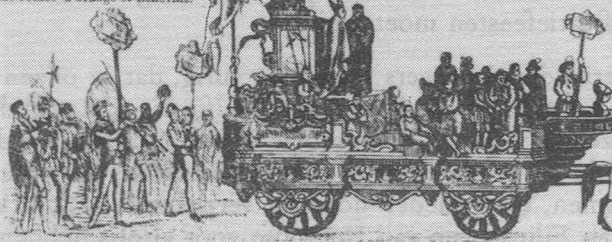
SOUVENIR DE LA PA CHARS ET PRINCIPAUX GROU

Le Prince d'Orange et Echovins.

Char de la Ville de Gand.
Wagen der Stadt Gent.

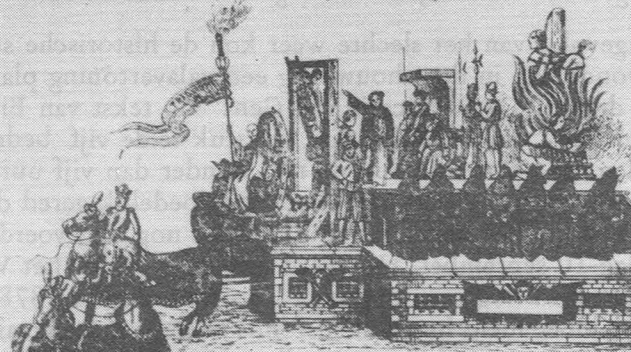

Le Retour des Proscrits.
Terugkeer der banncingelen.

Char de la Trêve Religieuse.
Wagen der Godsdienstige Vrede.

Soldats.
Soldaten.

Char de la Sainte Inquisition.
Wagen der H. Inquisitie.

Valets du bourreau.
Beulkaechters.

Inquisiteurs.
Geestelike Richters.

Musique.
Musiek.

Char du Conseil du S.
Wagen van den Bloedraad.

GAND. J. F. NUYEN. GANT. M. AU BERTON. 8

Milice bourgeoise de Gand.
Gentse Burgerwecht.

Musique.
Musiek.

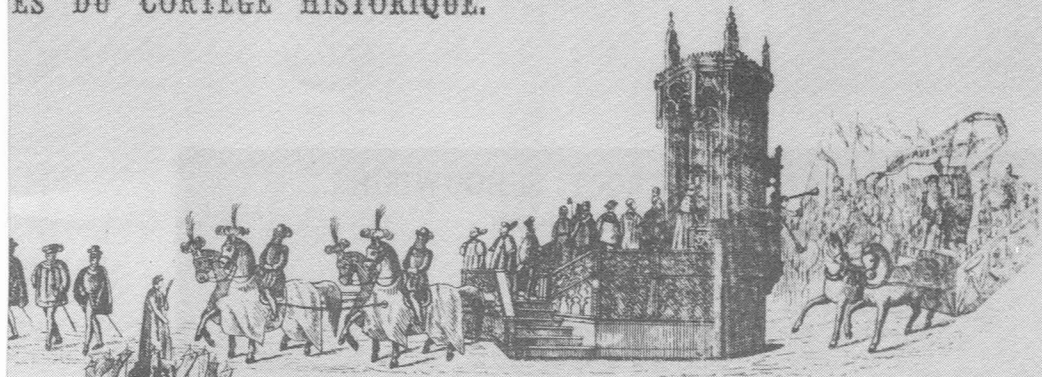

Porte-standards.
Zetnaamdragers.

Groupe d'
Soldats.

J. DEWEVER, DEL.

CIFICATION DE GAND.
ES DU CORTÈGE HISTORIQUE.

Char De la Pacification.
Wagen der Pacificatie.

Char des Provinces Unies des Pays-Bas.
Wagen der Vereenigde Provinciën der Nederlanden.

Zoeland.
Zoeland.

Char de la Furie Espagnole à Anvers.
Wagen der Spaansche Furie te Antwerpen.

16 standards.
16 Vaandrigs.

Porto-standards.
Vaandrigs.

Le duc d'Albe et ses fils.
Herzog van Alba en zijne Zonen.

Hérauts d'armes
Wapenlieden.

Char du Comte mis des Nobles.
Wagen van het Leden van den Adel.

STAD GENT. — GROOT SCHOUWBURG.

Bestuurder J. FAUCONNIER.

Zondag 3 September, 1e (gala) opvoering
 Dinsdag 5 " " 2e opvoering
 Zondag 10 " " 3e opvoering

VAN DE

PACIFICATIE VAN GENT,

Historisch drama in 5 bedrijven en 8 tafereelen.

door E. VAN GOETHEM.

muziek van PETER BENOIT.

Tooneelschikking van den heer Ed. HENDRICK. — Nieuwe costumen van den heer DELEC, te Brussel. — Hoofdkapsels van den heer GOYENS, te Brussel. — Harnassen, wapens en uitrustingen van den heer P. BOLLAERT, van Gent.

VERDEELING DER TAFEREELLEN :

1 ^e Bedrijf. Het Eedverbond der Edelen.	4 ^e Bedrijf, 1 ^e Tafereel. Het wanhopig besluit der provinciën Holland en Zeeland.
2 ^e Bedrijf, 1 ^e Tafereel. Willem van Oranje te Antwerpen.	2 ^e Tafereel. De Spaansche Furie.
3 ^e Tafereel. De intrede van den Hertog van Alva.	3 ^e Bedrijf, 1 ^e Tafereel. De onderteekening der Pacificatie, ten gentschen Stadhuize.
3 ^e Bedrijf. De Bloedraad.	2 ^e Tafereel. De afkondiging der Pacificatie. — Volksvreugde. — Feeststoet. — Apothéose.

PERSONEN :

Willem van Oranje.	MM. Ed. HENDRICK.	Kuilenburg.	PONTSEKELF.
Maraix van Sint-Aldegonde.	VAN DEN KIRBOOM.	Montigny.	HUART.
De hertog van Alva.	WANNYN.	Vargas.	BARGER.
Daniel van Overwalle.	HEMANS.	Hessels.	GOMES.
Joris van Overwalle.	RANS.	Marcus Diericks, rederijker.	WATENBEGGER.
Gelein Temmermans, abt van Sint-Pieters.	COCKELBERG.	Een omroeper.	FREMBODGEN.
Van Stralen, burgemeester van Antwerpen.	DROESBERG.	Anna de Meulenaere.	Mev. ALKIDIS CAPEON.
Galschmschrijver Bert.	EDM. DE NEEF.	Een Page.	Mev. ZENALDE.
Broderode.	GEVAERT.	Leden van het Eedverbond, Spaansche Edellieden, Spaansche Soldaten, Nederlandsche Burgerwachten, Priesters.	Leden van den Bloedraad, veroordeelden door den Bloedraad, Inquisiteurs, Scherprechters, Volk, Neringen, Gilden, Rederijkers, Pages, Bedienden, Vrouwen, Jonge Meisjes.
Lodewijk van Nassau.	GUST. HENDRICK.		

Opening der bureelen om 6 ure. — Begin om 7 ure.

PRIJZEN DER PLAATSEN :

OP VOORHAND.	AAN HET BUREEL.
Geschoole logiën van 1 ^e rang, baignoires en 2 ^e face, per persoon, fr. 4-50. — Koupons logiën 1 ^e rang, baignoires en 2 ^e face 5 fr. — Orkest-fauteuils 5 fr. — 2 ^e logie de côté en Parket 2-75. — Parterre of 3 ^e de face 1-55.	Eerste, baignoires, orkest-fauteuils en 2 ^e de face, fr. 4-50. — 2 ^e Loges de côté en Parket fr. 2-50. — Parterre of 3 ^e de face fr. 1-50. — 3 ^e de côté fr. 1-00. — Galerij fr. 0-50. — Paradijs fr. 0-25.

Het bureau van locatie voor bespreken van plaatsen en kaarten, vooral te nemen in het groot Schouwburg, is open van 30 Augusti, alle dagen, van 10 tot 2 ure.

Hoorne. - Een justicier te paard. - Wagen ontworpen door Lodewijk Van Biesbroeck : de graven Egmond en Hoorn worden veroordeeld door de Bloedraad (2 juni 1568).

III. DE INQUISITIE. - Muziekkorps. - Een Spaans officier te paard en 15 geharnaste hellebaardiers. - Dertien geestelijke rechters. - Negen dienaars, dragende foltertuigen. - Wagen ontworpen door W. Geets, verbeeldende het ophangen aan de galg van zeven protestantse Gentenaars en de verbranding van vier Anabaptisten op het Veerleplein.

IV. DE SPAANSE FURIE TE ANTWERPEN. - Vijftien Spaanse trommelaars en pijpers. - Drie vaandrags. - Zes officiers te paard. - Officier met 14 busschieters. - Twee kanonnen met paarden bespannen. - Twee lontdragers. - Officier met 14 lansknechten. - Tien soldaten met gestolen voorwerpen. - Wagen ontworpen door Ad. Pauli : Antwerpen in brand; de wagen wordt omringd door tien Spaanse soldaten met laaiende fakels. (4 november 1576)

V. DE VERENIGDE PROVINCIEËN DER NEDERLANDEN. - Zestien vaandrags der provinciën. - Muziekkorps. - Twee en twintig afgevaardigden van alle gewesten der Nederlanden. - Wagen ontworpen door Alfred Cluysenaar : zestien vrouwen, de zestien provinciën voorstellende gezeten rond het beeld van de Eendracht.

VI. DE GODSDIENSTIGE BEVREDIGING. - Twee officiers en 24 soldaten van het Nederlands Statenleger. - Muziekkorps. - Drie wapenboden der Katholieken, Lutheranen en Calvinisten. - Wagen ontworpen door F. Metdepenningen de verzoening tussen de Katholieken en de Protestanten voorstellende.

VII. TERUGKEER DER BANNELINGEN. - Vier trommelaars van het Geuzenleger. - Drie wapenboden. - Muziekkorps, voorafgaande de groep der Bos- en Watergeuzen.

VIII. DE PRINS VAN ORANJE. - Vier bazuinblazers te paard. - Muziekkorps te paard. - Zes vaandrags. - Vier stafdragers. - De Gentse schepen der XVIIe eeuw. - Vier wapenboden te paard. - Vier vaandrags te voet. - Vier schildknapen. - DE PRINS VAN ORANJE, rijdende onder een verhemelte, dat door zes mannen gedragen wordt. - Twee jonge pages van de Prins. - Twaalf Nederlandse edellieden te paard. - Veertien ruiters van het leger van de Prins.

IX. DE ONDERTEKENING DER PACIFICATIE OP HET GENTS STADHUIS. - Acht bazuinblazers te paard. - Negentien wapenboden met de schilden der ondertekenaars. - Drie stafdragers. - Wagen ontworpen door Jan Capeinick, voorstellende een gedeelte van het stadhuis te Gent en de negentien ondertekenaars van de Pacificatie op 8 november 1576.

X. DE STAD GENT. - Muziekkorps. - De vier hoofdgilden van St.-Antoon, St.-Michiel, St.-Joris en St.-Sebastiaan. - Twaalf schilddragers. - Negen en twintig leden der neringen. - Zes en twintig leden der rederijk-

kamers, waaronder de *Fonteinisten*. - Wagen ontworpen door L. Lebrun, voorstellende de Maagd van Gent omringd door het magistraat.

De stoet zou nog driemaal uitgaan, nl. op dinsdag 4, zondag 10 en zondag 17 september. Telkens werd een andere weg gevolgd. De stoet lokte natuurlijk een massa kijklustigen. Ook van buiten Gent en zelfs van uit Nedeland waren nieuwsgierigen toegestroomd. Volgens La Flandre Libérale van 6 september werden dertig bijzondere treinen ingelegd, die ongeveer 20.000 bezoekers aanbrachten. Er kwamen zelfs minder gewenste gasten, want de Gazette van Gent deelt op 9 september mede, dat een zestal beurzensnijders, meestal vreemdelingen, werden aangehouden. Tijdens de derde uitgang, werd halt gehouden aan het Gravenkasteel. De groep, die de geuzen voorstelde, zong er geuzenliederen en er werd een opschrift aan de poort van het Gravensteen gehangen met de volgende tekst : "Ter nagedachtenis aan de menigvuldige slachtoffers der inquisitie, die hier in de kerker gezocht hebben en op het Veerleplein onthoofd, opgehangen of verbrand werden. Aan al deze gruweldaden moest de Pacificatie een einde stellen". Het gemeenteraadslid Kerfijzer hield er een korte toespraak, waarin hij onder meer verklaarde "Les gueux étaient au 16e siècle les libéraux de l'époque".

Tijdens de uitgangen van de stoet werd geld ingezameld door de vereniging l'Avenir; een vereniging met als doel het verspreiden van het lekenonderwijs. De omhalingen hadden opgebracht :

maandag 4 september :	31.675	geldstukken of	2.196,63	fr.
dinsdag 5 september :	84.649	geldstukken of	4.637,58	fr.
zondag 10 september :	106.473	geldstukken of	5.317,93	fr.
verkoop kaarten			6.273,00	fr.

222.797 stukken of 18.425,14 fr.

Deze kaarten van 5,2 en 1 frank hingen de kopers aan hun vest, waardoor ze niet meer lastig gevallen werden door de geldinzamelaars. Het geld werd verdeeld onder de maatschappij Callier, het Willemsfonds, zeven lekenscholen in de provincie en de vier Laurentkringen; 1.400 fr. werd geschonken als studiebeurzen aan meisjes, die voor onderwijzeres studeerden. Tijdens de vierde rondgang werd geld ingezameld voor liefdadige werken; de opbrengst - 5.136 fr. - werd verdeeld onder het Liefdadigheidsbureau (de helft), de maatschappij der kinderkrabben en de Zonder Naam niet zonder Hart (elk een kwart).

De Pacificatiefeesten hadden een massa volk op de been gebracht en de herbergen deden natuurlijk goede zaken. De weerklank hiervan vinden we in een mededeling op de vergadering van de commissie van 9 september : "Les recettes faites dans les cafés sont pyramidales. Aux Arcades on a distribué 4.800 cafés et 1.800 bocks le premier jour. Dans une petite cantine où l'on boit debout, on a en un jour bu sept tonneaux de bière, c'est-à-dire qu'environ 2.100 personnes ont passés par là".

In het verslag van 7 januari 1877 lezen we : "Dans la première quinzai-

ne de septembre 1876 on a abattu à l'abattoir de Gand 840 têtes de gros bétail de plus que pendant la quinzaine correspondante de 1875 sans compter le petit bétail, dont il a été fait des hécatombes. ... On a brassé de même 600 hl. de bière en plus qu'en septembre 1875". We willen hier aan toevoegen, dat tijdens de Pacificatiefeesten het Willemsfonds en de Belgische onderwijzersbond te Gent een congres hadden gehouden.

Op maandag 4 september werd door de Koninklijke Maatschappij der Melomanen in het Casino een groot concert ingericht, waarop de historische cantate "De Pacificatie van Gent" op tekst van E. Hiel en muziek van H. Waelput door meer dan 500 zangers werd uitgevoerd. De tekst - een gelegenheidsstuk - kan en kon vermoedelijk weinig bekoren; Waelput had in de muziek enkele oude Vlaamse liederen verwerkt. Er hadden nog andere feestelijkheden plaats, zoals volksfeesten, vuurwerk, veldfeesten, volksbal, enz.

Er waren ook enkele handelaars, die hoopten met een nieuw artikel wat geld te verdienen. Zo lezen we in de Gazette van Gent van 20 augustus : "Dezer dagen hebben we een nieuwe pacificatiepijp gezien. Zij draagt als opschrift op de twee zijden van de steel een paar regels uit een volkslied van de 16e eeuw. Op de kop leest men "Pacificatie 1576-1876". En op 6 december lezen we : "P. van der Want, pijpenfabrikant te Gouda, vervaardiger der Gentse Pacificatiepijp, heeft aan het stedelijk bestuur als geschenk toegezonden de koperen vorm, welke dienstig was voor het vervaardigen van de pijpen". De vorm en een exemplaar van de pijp worden thans bewaard in het Museum van Volkskunde te Gent en zijn tentoongesteld in de verzameling pijpen.

Ook sigaren der Pacificatie werden in de handel gebracht; ze zaten in een fraaie koker, waarop het portret en het wapen van Marnix van St.-Aldegonde te zien was.

Op 7 oktober vonden we de volgende aankondiging.
GAAT PROEVEN in de Maatschappij La Concorde

Café des Arcades
Café Van de Putte
Rocher de Cancale
Van Crombrugge's genootschap
De Lelie
Hotel Graaf Egmont
Café des Boulevards
Café Bellevue
het Galgenhuis

de lekkere gezondheids- en maagversterkende likeur der Pacificatie. Zij is van extra kwaliteit en bevat geen kleurenmengsel, dat zoo nadelig is voor de gezondheid. Verkoop in 't groot en 't klein bij F. Hellens, Veldstraat 77. Prijs : 1,75 fr. per fles van een liter. Hellens liet etiketten drukken, waarop de wagens uit de optocht werden afgebeeld. Enkele drukkers verkochten prenten in verband met de Pacificatiestoet.

Ter gedachtenis van de menigvuldige
 Slachtoffers der Inquisitie die hier in
 den Kerker gezocht hebben en op de
 Vierleplaats Onthoofd Opgehangen of
 Verbrand werden aan al deze gruwelen
 moest de Reificatie een einde stellen 1576

A la memoire des nombreuses Victimes
 de l'inquisition qui ont germé dans
 ces cachots et ont été Décapitées
 Pendues ou Brûlées sur la place St Pharaïde.
 La Reification de Gand devait mettre fin
 a toutes ces atrocités 1576

Er werd ook een "Elixir des gueux" verkocht door een Brusselse likeurstoker.

We mogen zeggen, dat het stadsbestuur de Pacificatie luisterrijk had gevierd, maar

We zouden erg onvolledig zijn indien we hier het verhaal over de Pacificatiefeesten zouden eindigen. Wie enigszins iets afweet van de Belgische geschiedenis van de negentiende eeuw kan zich gemakkelijk voorstellen, dat de viering van de Pacificatie van Gent niet door iedereen met dezelfde geestdrift werd onthaald. In 1825 verwekte het boek van J.J. De Smet, op dit ogenblik leraar aan het college te Aalst, heel wat herrie. Bij een omzendbrief van 15 juli 1825 geeft de gouverneur de politie opdracht te onderzoeken in welke scholen het boek *Histoire de la Belgique* gebruikt wordt en gebeurlijk de werken aan te slaan en dit om de "schadelijke denkbeelden". De *Journal de Gand* van 4.8.1825 wijdde een lang artikel aan het boek : "aucun (auteur) m'avait osé se prononcer avec autant d'assurance en faveur d'un des plus exécrables tyrans qui aient souillés le trône (Philippe II) et contre les malheureuses victimes que ses sanguinaires agens immolèrent à son affreux despotisme. L'écrivain qui par fanatisme ou tout autre motif, présente l'histoire de son pays sous un faux point de vue, ... ne saurait être comparé qu'à ces militaires félons qui vont se placer dans les rangs des ennemis de la patrie pour combattre". Van 1831 tot 1846 zal J.J. De Smet kerkgeschiedenis doceren aan het Groot Seminarie te Gent. Het boek van J.J. De Smet zal na 1830 worden herdrukt.

Voornameijk de voorstelling van de geschiedenis van de zestiende eeuw was een bron van geschillen tussen de katholieke kerk en de tegenpartij. Een ander voorbeeld vinden we bij Louis Hymans in zijn werk "Notes et Souvenirs" (blz. 292 en volgende). Hymans had een boek geschreven "Histoire de Belgique". Volgens de afgevaardigden van de bisschoppen waren sommige bladzijden "très répréhensibles au point de vue de l'orthodoxie catholique". (zie ook : Rapport triennal de l'instruction primaire, deel 7). We gebruikten het woord "tegenpartij" en dit omdat er in de periode 1820-1875 natuurlijk een evolutie in de ideeënwereld plaats vond. "Niet alleen in het parlement komt in deze jaren (1870-1880), de onverzoenbaarheid tussen de liberale radicalen en de katholieke kerk in België meer en meer tot uiting" schrijft prof. Luykx. In de encycloëdie "Mirari Vos" (1864) en ook in de "Syllabus" had de paus "de moderne vrijheden" veroordeeld. Hierop steunend verwierpen de Ultramontanen, een vleugel van de conservatieven, de Belgische grondwet. "Vooraf door deze anti-constitutionele houding, zegt prof Luykx, gaven ze de liberalen een machtig wapen in de hand". De tegenstellingen tussen de extreme vleugels - de Ultramontanen bij de katholieken en de Radicalen bij de liberalen - werden scherper en scherper.

Dat de uitspraak van prof. Luykx nog geldig is in 1875 kunnen we aantonen door een citaat van *Le Bien Public* van 17 juni 1875 : “Le fait qui ressort chaque jour avec plus d’évidence des discussions publiques et des événements qui se déroulent sous nos yeux, c’est l’antagonisme de la société moderne et de l’Eglise. La raison de ce fait est bien simple; c’est que la société moderne est basée sur la négation, tout au moins pratique, des vérités dont l’Eglise est la dépositaire et l’organe. L’Encyclique et le Syllabus de 1864 nous ont appris à choisir entre ces deux thèses contradictoires”.

Vooraleer nu het verhaal van de twisten rond de viering van de Pacificatie van Gent aan te vangen willen we vooraf de volgende bedenkingen maken : voor ons, mensen die leven in 1976, is het wel moeilijk ons in te leven in de gedachtengang en in de gemoedsgesteldheid van de mens van 1876 en dit omdat we geconfronteerd worden met gans andere uitdagingen dan in 1876. Bovendien moeten we bedenken, dat we allen tot een van de beide kampen zouden hebben behoord. Laat ons dus indulgent zijn voor de beide partijen.

In de zitting van de gemeenteraad van 7 juni 1875 had schepen Wagner verklaard : “Si la Pacification de Gand n’a pas encore ouvertement proclamé la liberté de conscience, on peut dire qu’elle la contient en germe”. In het verslag van de zitting lezen we op 8 juni 1875 in *Le Bien Public* “Nous convier à célébrer la Pacification de Gand c’est donc nous inviter à glorifier le machiavélisme du Prince d’Orange et ce libéralisme hypocrite qui dès lors ne parlait que de liberté que pour mieux opprimer l’Eglise”. Op 9 juni antwoordt *Le Journal de Gand* : “Les ultramontains ont leurs jubilés, ayons les nôtres; rappelons par des fêtes à l’éclat desquelles contribuera largement l’enthousiasme populaire, les dates historiques chères aux amis de la liberté; que ces fêtes soient magnifiques, qu’elles glorifient nos grandes luttes, celles auxquelles nous devons d’être indépendants et libres; qu’elles célèbrent le triomphe de l’intelligence humaine et les échecs du parti de l’oppression et de l’abrutissement”. Als besluit zegt *Le Journal de Gand* : “La Pacification de Gand est à tous ces titres une des plus glorieuses pages de l’histoire de l’humanité”. De standpunten zijn ingenomen. De krantenpolemie zal nog een tijdje aanhouden. “Le Journal de Gand affirme carrément que la fête de la Pacification de Gand sera l’antithèse des nos solemnités catholiques, une démonstration libérale” antwoordt *Le Bien Public* op 10 juni. De krant vervolgt : “Il est facile de reconnaître que notre libéralisme municipal compte célébrer le trois centième anniversaire de la Pacification de Gand par une déclaration de guerre.” Het oordeel over de Pacificatie van *Le Bien Public* luidt als volgt : “C’est donc un anniversaire anti-catholique, c’est le triomphe sournois et félon du protestantisme sur le catholicisme, c’est un acte de trahison et de duplicité; c’est un parjure avec la circonstance aggravante du guet-apens et de la trahison”. Op 30 juli komt *Le Bien Public* tot de volgende besluiten :

“1. La Pacification de Gand fut un leurre. 2. Loin d’établir la tolérance

Wagen van de Spaanse Furie.

Wagen van de zestien Provinciën.

religieuse, elle donna aux gueux le temps de refaire leurs forces épuisées et de préparer de nouveaux actes de persécution et de vandalisme. La Pacification de Gand : le chef-d'oeuvre de sa diplomatie astucieuse et machiavélique". (sa = Willem de Zwijger).

We stellen vast, dat de twee partijen verschillen in de keuze van de historische feiten als ook in de interpretatie; bovendien wordt de bedoeling van de Pacificatiefeesten verschillend verklaard. Na deze eerste penetwisten komt een tijdelijke stilte om te hernemen begin 1876 en in crescendo te gaan tot juli-augustus.

Begin 1876 verschijnen in de Gentse bladen - Le Bien Public, Het Fondsenblad, Le Journal de Gand, La Flandre Libérale, De Godsdienstige Week van Vlaanderen - historische artikels in verband met de Pacificatie van Gent.

Op 16 maart 1876 komt Le Journal de Gand tot de volgende besluiten : "A Gand comme à Anvers il s'agit d'honorer la mémoire de nos frères tombés au seizième siècle pour la défense des libertés que les descendants des dresseurs de bûchers d'autrefois songent encore à nous disputer." "L'anniversaire de la Pacification de Gand est avant tout une fête de l'intelligence et du patriotisme. Elle n'a pas, comme le prétendent les cléricaux, le caractère d'une agression contre le catholicisme, car l'acte important obtint l'adhésion des catholiques les plus respectables de l'époque".

In juli verscheen de brochure "Stad Gent. Officiël programma van den Historischen Stoet der Pacificatie van Gent. Historische beschrijving van den stoet door Paul Frédéricq". Onmiddellijk daarop verscheen in hetzelfde formaat, maar zonder vermelding van drukker noch uitgever een andere brochure "Pacificatie van Gent. Programma en historische beschrijving van den stoet." en dit als kritiek op de tekst van Frédéricq. Terwijl werd door La Flandre Libérale een parodie-programma uitgegeven "Ad Majorem Loyola Glorium. Programme aux ficelles des Fêtes de la Mystification des Gens. 300e Anniversaire des funérailles de l'Inquisition", een stuk dat bijzonder kwetsend was voor de Kerk en de geestelijkheid. "Ondertekend door le père Vetsmoel was dit schotschrift van aard om op zeer doelmatige wijze de woede van de katholieken op te wekken" schrijft U. Vermeulen in zijn studie. In verband hiermede lezen we in het verslag van de commissievergadering van 28 augustus : "Frédéricq communique à la commission la contrefaçon cléricale du programme officiel imprimé chez Vanderschelde. Il flétrit le dégoûtant programme comique imprimé par l'éditeur de La Flandre Libérale".

Op 22 juli lezen we in Het Fondsenblad : "Het kriegsbestuur heeft de vraag van het stedelijk bestuur ingewilligd om voor het opluisteren der Pacificatiefeesten paarden en mannen te leveren. We vernemen, dat een groot aantal katholieke burgers dezer stad zich bij verzoekschrift tot het gouvernement hebben gewend ten einde de intrekking van deze maatregel te vorderen." Op 2 augustus kunnen we in dezelfde krant lezen : "De Groote Stoet der Gentsche Falsificatie." De Prins van Oranje wordt

er genoemd : “de eerste dief onder allen, model van geslepenheid, arglist, huichelarij”. Luisteren we nog wat naar Het Fondsblad : op 24 augustus “Het gemeentemuziek leert de geuzendeuntjes spelen van het dievengespuis der 16e eeuw”; op 27 augustus “Sedert eenige dagen heerscht de Aziatische cholera in onze stad. Men noemt reeds verscheidene personen, meest vrouwen, die aan de vreeselijke kwaal bezweken zijn”. Op 10 september verschijnt een Open Brief aan den Heer Frédéricq, professor geschiedenis aan het Atheneum, waarop Frédéricq zal antwoorden op 11 september.

Maar niet alleen in de pers loeit de strijd. Pater Van Mullem S.J. houdt een reeks sermoenen in de Sint-Barbarakerk over de geschiedenis van de Pacificatie; in Le Bien Public verschijnen zijn “Lettres sur la Pacification de Gand”, die daarna als brochure zullen verschijnen. In Le Journal de Gand van 21 augustus vinden we de reactie : “Le texte des sermons dans la plupart des églises de notre ville était hier le cortège de la Pacification de Gand. A l’église des Jésuites un prédicateur, après avoir résumé à sa façon les événements qui amenèrent la Pacification, disait à ses auditeurs : “Allez voir dans les rues ce honteux spectacle, il vous fera lever le coeur et vous retirerez profit de voir à quel état de dégradation arrivent les libéraux”. Ook het brave weekblad “De Godsdienstige Week in Vlaanderen” mengt zich in de strijd. Hoe sterk de gemoederen zijn gewekt, blijkt wel uit het volgende : “Alles loopt te zamen om de kwade driften op te hitsen en tot de uiterste buitensporigheden te brengen. Zekerlijk zullen de katholieken zich niet laten plunderen, mishandelen, doodslaan. Laffelijk en gansch onrechtvaardig aangerand zouden zij hun leven verdedigen. Het zal voorzichtig zijn voor de vurige katholieken die drie dagen te huis te blijven, en voor de vreemdelingen naar Gent niet te komen.” En op 1 september schrijft De Godsdienstige Week : “De feesten der *Pacificatie* worden dagelijks meer en meer gekend. Het is geuzerij, ’t is vervalsching der geschiedenis, ’t is haat voor de katholieke Kerk, ’t zijn pogingen om het volk op te hitsen tegen de priesters en hunne heilige bedieningen.

In ’t midden der afgrijselijkheden, welke de stad Gent gaan bezoedelen, hebben wij maar éénen troost. Wij hopen dat de overdrevenheid der vijanden van God en van zijne Kerk de oogen zullen openen van sommigen, die nog niet gelooven wat onze liberalen in den zin hebben.”

Natuurlijk worden door enkele drukkers lithografieën in verband met de Pacificatiefeesten verspreid. Als reactie wordt door “l’Oeuvre des bons livres” een tegenhanger uitgegeven : “A l’occasion des fêtes gueses l’oeuvre des bons livres a publié une gravure populaire représentant le supplice des martyrs de Gorcum et d’autres scènes de l’histoire des gueux du 16e siècle”. De gravure is te koop, maar wordt ook kosteloos uitgedeeld. Als negende boek wordt door het Davidsfonds uitgegeven “De Pacificatie of Bevrediging van Gent beschouwd in hare wording, wesen, voorstanders en verdrukters” door P.V. Bets, pastoor te Neerlinter. Een folder, die het boek aankondigt en practisch zeker opgesteld door

Fr. De Potter - Frans de Potter was hoofdredacteur van het Fondsenblad en de artikels over de Pacificatie zijn zeker van zijn hand - eindigt als volgt : "Neen ! al wie katholiek is, al wie het hart op de rechte plaats heeft, al die nog gevoel heeft voor rechtzinnigheid, echte vrijheidsliefde en verdraagzaamheid, zal weigeren mee te vieren in een feest, dat, volgens de les der geschiedenis, niets anders beteekent dan Valschheid, List, Tirannie, Verkrachting van den plechtig bezworen eed!" Na de rondgang van de cavalcade krijgen we natuurlijk commentaar in de pers. Het Fondsenblad schrijft op 14 september : "Verdere pronkten in de stoet oprechte specimen van Gentsche bier- en jeneverkoppen, echt uitschot eener partij, die zich het recht aanmatigd vreedzame werklieden voor schurken, boosdoeners en moordenaars te doen doorgaan". In Le Bien Public van 12 september : "Le but trop visible des organisateurs de nos mascarades soi-disant "pacificatrices" a été de soulever contre le clergé les haines populaires". Verder haalt Le Bien Public een artikel aan verschenen in het te Antwerpen uitgegeven socialistisch weekblad : "Bornons-nous à relever cette formelle accusation dont nous laissons d'ailleurs à la feuille radicale toute la responsabilité : c'est qu'il est universellement connu que la moralité des figurantes du char des XVI provinces sont des femmes de mauvaise vie soumises comme telle à la surveillance de la police. Nous hésitons à en admettre l'exactitude. Il faut dire cependant que les allures de certaines personnalités et les propos que le char des Provinces recueillait sur son passage semblent confirmer les dires du Werker". Als reactie hierop werden tijdens de laatste rondgang aan de meisjes van de wagen der zestien provinciën bloemen aangeboden.

De Pacificatiefeesten zijn voorbij. Eind december werden in de benedenzaal van het stadhuis een duizendtal kledingstukken, een zeventhonderd wapens en nog een aantal andere voorwerpen, die in de optocht waren gebruikt, verkocht. De opbrengst hiervan beliep ongeveer 20.000 frank. In de zitting van de gemeenteraad van 19 februari 1877 werd de rekening opgemaakt : de buitengewone uitgaven beliepen 122.000 fr.; de openbare inschrijving had 12.808 fr. opgebracht, zodat de totale uitgave voor de stad ongeveer 89.000 fr. bedroeg.

De Pacificatiefeesten kregen ook hun weerklank in het parlement, waar katholieke parlementairen, waaronder Kervyn de Volkaersbeke de katholieke minister van oorlog interpeleerden over de deelneming van het leger aan de Pacificatiefeesten.

Op 17 februari 1877 had in het Hôtel Royal een feest plaats aangeboden aan schepen Wagener. Een album met de portretten van de leden van de feestcommissie werd hem aangeboden. De foto's waren genomen door Gust. De Vylder. Een exemplaar van dit album wordt bewaard in de bibliotheek van de universiteit te Gent (G. 122 98 Fêtes Pacification),

met onder meer een portret van Den Duyts, Geiregat, Van Goethem, Wante, enz. Op 10 maart had een banket plaats in het Posthotel aangeboden door het schepencollege aan de leden van de feestcommissie. De uitlatingen in De Werker, overgenomen door Le Bien Public en La Patrie kregen een staartje; er volgde een proces. Het weekblad De Werker werd veroordeeld; de beide andere bladen werden vrijgesproken.

M. STEELS

NOTEN

1. Belangstellende lezers willen we verwijzen naar de beide studies van U. Vermeulen :
Katholieken en Liberalen tegenover de Gentse Pacificatiefeesten (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, deel XX 1966)
Paul Fredericq en de Gentse Pacificatiefeesten (Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde, deel XXI 1967)
2. Voor de jongere lezers enkele gegevens over de in de tekst vernoemde personen.
BENOIT Peter : (Harelbeke 1834-Antwerpen 1901) Peter Benoit won de prijs van Rome in 1857. Hij werd directeur van de muziekschool te Antwerpen in 1867. Door zijn composities was hij de bewerkster van de wederopstanding van de Vlaamse muziek en alzo werkte hij mede aan de culturele verheffing van het Vlaamse volk.
CAPEINICK Jan : (Gent 1838-Brussel 1890) Brussels bloemenschilder.
CLUYSENAER Alfr. : (Brussel 1837-1902) historieschilder, schilder van de fresco's in de aula van de universiteit te Gent.
DEKEGHEL Jules : Leraar academie Gent, portretschilder.
DE POTTER Frans : (Gent 1834-1904) historicus, medewerker aan de Beurzen-Courant, daarna hoofdredacteur van het Fondsenblad. In deze krant publiceerde hij einde 1874 een oproep om het Davidsfonds op te richten als tegenhanger van het liberaal geworden Willemsfonds. Van 1878 was hij secretaris-generaal van het Davidsfonds; in 1886 werd hij bestendig secretaris van de Kon. Vlaamse Academie te Gent. Zijn bedrijvigheid als historicus is bekend. hij was katholiek-conservatief en Vlaamsvoelend.
FREDERICQ Paul : (Gent 1850-1920) Hoogleraar in de geschiedenis aan de Gentse universiteit, bestudeerde voornamelijk de 16e eeuw. Rector van december 1918 tot aan zijn dood. Prof. Milis beschouwt hem als een "overtuigd maar gematigd vlaamsgezind liberaal". Aan zijn woning in de Winkelstraat te Gent werd een herdenkingsplaat aangebracht.
DE SMET Joseph-Jean : (1794-1877) Van 1831 tot 1846 doceerde hij kerkgeschiedenis aan het groot seminarie te Gent.
HEREMANS J. Fr. (Antwerpen 1825-Gent 1884) In 1845 leraar aan het atheneum te Gent. In 1854 werd hij belast met de cursus Nederlandse letterkunde aan de universiteit. Hij was schepen van onderwijs te Gent van 1879 tot 1882.
HIEL Emmanuël (Sint-Gilles-Dendermonde 1834-Schaarbeek 1899) Hij was een van de voornaamste figuren van het Vlaamse leven te Brussel van zijn tijd en een van de meest geziene dichters voor Van Nu en Straks. (prof. F. Lissens)
PAULI Adolphe : (Gent 1820-Keulen 1895) Na dat Pauli het diploma van ingenieur-architect aan de universiteit had behaald, werd hij leraar, later directeur van de academie te Gent. In 1856 volgde hij Roelandt op als stadsarchitect. Hij verving ook Roelandt aan de universiteit.
ROOSES Max : (Antwerpen 1839-Antwerpen 1914) Was leraar aan het atheneum te Gent (1866-1876), daarna conservator van het Plantinmuseum te Antwerpen.

Zeer begaard kunstcriticus.

VAN GOETHEM Emiel : (Gent 1847-Gent 1907) boekhandelaar en schrijver.

WAEPUT Hendrik : (Gent 1845-Gent 1885) Hij behaalde de prijs van Rome in 1867 met de kantate Het Woud. Waelput schreef een groot aantal liederen, als ook vijf symfonieën.

WAGENER Auguste : (Roermond 1829-Gent 1896) Wagener behaalde het diploma van doctor in de klassieke filologie te Bonn in 1849 en een tweede doctoraat aan de universiteit te Luik. Reeds in 1851 werd hij belast met de cursus moraal aan de Gentse universiteit; later doceerde hij de klassieke filologie en de cursus Romeinse oudheid. Hij was schepen van onderwijs te Gent van 1863 tot 1876 als opvolger van G. Callier en was volksvertegenwoordiger van 1882 tot 1886.

TE GENT

1. E.B.E.S. bouwt te Roodenhuyze een vierde productie-eenheid met een vermogen van 279 MW. Het totaal vermogen van de elektrische centrale zal in 1978 693 MW bedragen. De schoorsteen zal 150 m. hoog zijn met aan de top een diameter van zes meter. De afkoelingstoren zal een hoogte hebben van 145 meter.
2. Het stoffelijk overschot van de in 1957 overleden Gentse kunstschilder Jos Verdegem werd op 8 mei 1976 overgebracht naar het Campo Santo te Sint-Amandsberg. (zie De Gentenaar 10.5.1976)
3. Prof. W. Fiers ontving de Franqui-prijs voor zijn studie van de bouw van de virussen. (zie De Gentenaar 10.5.1976)
4. De Gentse kunstschilder Ernest Van Hoorde ontving de A. Oleffe-prijs. (zie Vooruit 11.5.1976; in dit artikel wordt ook herinnerd aan de inhuldiging van het standbeeld E. Claus op 10.5.1926)
5. Bij K.B. van 12 mei 1976 werden de huizen Serpentstraat 4 en 6 geklasseerd. De klassering van de toren Nieuwen-Bossche, Tweebruggenstraat (K.B. van 19.1.1952) werd uitgebreid tot het klooster van Nieuwenbos.

BIBLIOGRAFIE

1. Einde april verscheen het jaarboek "Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent" deel XXIX 1975. Het jaarboek bevat acht bijdragen, waaronder we vermelden : A. Van Oost : Sociale stratifikatie van de Gentse opstandelingen van 1379-1385; M. Desittere : Archeologische Kroniek en R. De Herdt : Bibliografie van de geschiedenis van Gent (1974-1975). Ook de bijdrage van J. Art

“Moerbeke-Waas : Een type-geval van plattelandsontkerkelijking ?” moeten we vermelden, omdat dit artikel ons een aantal gegevens verstrekt over de families De Kerchove en Lippens. Het Jaarboek is verkrijgbaar bij Dr. H. De Ridder-Symoens, Blandijnberg 2 Gent. Prijs voor niet-leden : 350 F.; bijdrage voor de leden : 300 F.

2. “Wat blijft er nog over van ons geduchts herenhof ten Walle of het Prinsenhof” door René De Herdt in “Toerisme in Oost-Vlaanderen” n. 2, 1976. Zeer goed artikel.

3. “Gentse bijdragen tot de Kunstgeschiedenis” is een tijdschrift dat sinds 1934 wordt uitgegeven door het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde (HIKO) van de RUG, met de steun van het Universiteitsvermogen (Blandijnberg 2).

Resultaten van het kunsthistorisch en archeologisch onderzoek van professoren en oud-studenten worden bij voorkeur gepubliceerd. Het XXIIIe deel dat komt te verschijnen (bevat 18 merkwaardige bijdragen), is volledig gewijd aan architectuur en monumentenzorg en tevens opgedragen aan prof. Dr. em. F. De Smidt, die het H.I.K.O. verliet in 1974 en ontelbare geschriften naliet.

De bouwgeschiedenis van St.-Baafs (kath. & Abdij), St.-Niklaas- en St.-Jacobskerk werd o.m. door hem opgesteld.

Het is aan de restauratie van de St.-Niklaaskerk dat hij zijn beste krachten heeft gewijd.

In dit laatste deel van de ‘Gentse bijdragen’ wordt een lezenswaardige bijdrage van Frieda Van Tyghem over de Vlaamse kaai te Gent gepubliceerd. Het is, naar schrijfster, een typisch voorbeeld van negentiende-eeuws eclectisme (stijlbeweging).

De huizen aan de Vlaamse Kaai maakten, tot vóór een tiental jaren, een ensemble uit, dat vrij uniek kan genoemd worden.

Ongeveer de helft van die huizen werd sedertdien afgebroken. Ze dagtekenden grotendeels van het laatste decennium van de 19de eeuw, enkele begin van de 20ste eeuw.

De bouwmeester was Jacobus Semey, die vermoedelijk geen architect was, wat toen niet vereist was.

Het waren eenvoudige burgerwoningen, in verschillende stijlen opgetrokken, die de naam droegen van een Vlaamse kunstenaar, schrijver, componist, schilder (o.m. Prudens van Duyse, Julius Vuylsteke, Peter Benoit, K.L. Ledeganck, Jan Frans Willems, Zetternam, F.A. Snellaert, H. Van Peene, H. Waelput, Courtmans - Berchmans, Hendrik Conscience, Tony Bergman, Virginie Loveling, Gaspar de Crayer, villa der Van Eyck's, de Liemaeker).

Overvloedig geïllustreerd, is deze bijdrage een waardevolle aanvulling tot betere kennis van onze stad, alsook de bijdrage van Linda Wylleman over “Het Instituut der Wetenschappen, behorende tot de Universitaire gebouwen der Stad Gent” Jozef Plateaustraet.

Het tijdschrift is verkrijgbaar bij de uitgever : Seminarie voor Plastische Kunsten - Blandijnberg, 2 B - 9000 Gent.

4. Toneelstudio 50-Arca heeft in de jaren 1950-1975 een zeer belangrijke rol gespeeld in het toneelleven in Vlaanderen. Zeker was het wenselijk te beschikken over een studie van de activiteiten van deze toneelgroep. Niemand kon dit beter doen dan de bekende criticus Rik Lanckrock. Het werk "Geschiedenis Toneelstudio 50-Arca. Brandpunt en Uitstraling" verscheen als cultureel jaarboek van de provincie Oost-Vlaanderen.

5. In het tweemaandelijks blad "Gebeurtenissen" verspreid door de Dienst voor Toerisme van de stad Gent verschijnen korte bijdragen in verband met de Gentse geschiedenis. R. d'Exsteyl schrijft over de Gentse abdijen en J. Decavele over O.L.Vrouw met de inktpot. (januari-, maart- en meinummer 1976)

VRAAG EN ANTWOORD

ANTWOORD OP VRAAG 70 DOOR DE HEER G. HEBBELYNCK

De RENODEYNSTRAAT was waarschijnlijk de eerste (volks)naam van de HOVENIERSTRAAT (sedert 1942 : Koolkapperstraat).

In de Wegwyzer der Stad Gent 1847 - bij de BOUWKUNDIGEN : RENODEYN, hovenierstraat 37 (Akkerghem)

Volgens V. Fris : Les Accroissements etc au XIXe werd de Hovenierstraat zo genoemd sedert 1843.

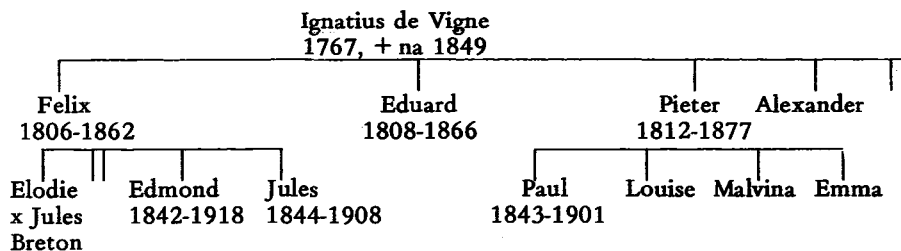
In de Wegwyzer van 1841 treffen wij Renodeyn aan bij de Bouwmeesters-Timmermans en Schrynwerkers : Bennesteeg 1.

Nogmaals bij de bouwkundigen in 1856 : Casinostraat 17.

ANTWOORD OP VRAAG 71

We ontvingen antwoorden op vraag 71 van de leden G. Hebbelynck; P. Huys, Jo Van Waesberghe en H. Vercautere.

FAMILIE DE VIGNE

Ignatius de Vigne, Gent 1767, + na 1849, was decoratieschilder.

Felix de Vigne, Gent 1806-1862; historie-, genre- en portretschilder; studeerde bij zijn vader en aan de Gentse Academie. Hij deed onderzoekingen over historische klederdrachten en schreef "Recueil des costumes du moyen âge", door hemzelf geïllustreerd. "Winteravond" (Brussel); "Kermis in de XVe eeuw"; "Dooptfeest in de XVIIIe eeuw" (Gent).

Eduard de Vigne, Gent 1808-1866; landschapschilder, tekenaar en ets-er; deed reizen naar Italië en Engeland. "Boslandschap in Italië" (Ieper); "De Abdij van Cava" (Gent).

Pieter de Vigne (-Quyo), Gent 1812-1877; beeldhouwer; studeerde aan de Academie te Gent en te Antwerpen, verder te Parijs en in Italië, 1837; te Gent gevestigd, 1841; directeur van de Academie, 1850-1877. Van hem zijn : het standbeeld van Jacob van Artevelde, Vrijdagmarkt, onthuld in 1863; borstbeeld van J.F. Willems (marmer, 1853); "de Droom van Eva", 1851 (Mus. Gent); "De Geest des Kwaads" (Gent); standbeeld van Lieven Bauwens, 1885).

Edmond de Vigne, Gent 1842-1918, zoon van Felix; architect; ontwierp o.a. de Kon. Nederlandse Schouwburg, 1899.

Julius-Octaaf de Vigne, Gent 1844-1908, zoon van Felix; dr. in de Rechten, schrijver van juridische werken; gemeenteraadslid, provincieraadslid, schepen van Financiën, 1888-1907; volksvertegenwoordiger, 1900; stadsadvokaat. Hij deed belangrijke schenkingen aan het Museum voor Schone Kunsten.

Paul de Vigne, Gent 1843-Brussel 1901, zoon van Pieter; leerling van zijn vader en van J.R. Calloigne; studeerde aan de Academie van Gent, Antwerpen en Leuven. Bij een reis naar Italië zeer beïnvloed door de beeldhouwers der Renaissance, werd hij met Thomas Vinçotte, Julien Dillens e.a. een vertegenwoordiger van een italianiserende richting, maar ging later zijn eigen weg. Van hem zijn : "De Onsterfelijkheid"; standbeelden van Breydel en De Coninck te Brugge, 1887, van Marnix van St.-Aldegonde (Brussel), het monument L. Van Houtte te Gentbrugge, 1879 enz.

Louise, 1844-1867, *Malvina*, *Emma de Vigne*, 1850-1892, dochters van Pieter, waren schilderessen van bloemen en vruchten.

Jules Breton, Courrières (Pas-de-Calais) 1827 - Parijs 1905; leerling en schoonzoon van Felix de Vigne en vriend van Lieven De Winne; ging zich verder bekwamen aan de Ecole des Beaux Arts te Parijs, 1843; onderging de invloed van Daubigny, Millet, Troyon. Na enkele genre-stukken schilderde hij uitsluitend landschappen, gekenmerkt door onberispelijke factuur en een harmonie die de mooie kant der dingen belicht :

“De Terugkeer der Maaiers”, 1853, “De Zegening van het Koren”, 1857; “Wilde Lelies”.

Verder wordt verwezen naar :

Dictionnaire Biographique des Sciences, des Lettres et des Arts en Belgique (De Seyn 1835).

Virginie Demont-Breton : Les maisons que j'ai connues. Dans les Flandres : Gand et Douai. (Plon 1930). Mevr. Demont was de dochter van Jules Breton.

De heer P. Huys deelt ons mede : “De grootmoeder van Albert Servaes langs moeders zijde was een De Vigne, rechtstreeks verwant met de familie der beeldhouwers en musici De Vigne uit Gent. Ze heette Sophia Desideria De Vigne (Harelbeke 17.1.1827 - vermoedelijk te Gent na 1881) en was gehuwd met Martinus De Sutter (Sint-Gorits-Oudenhove 1821 - Gent 13 juli 1881). Ze was de dochter van Joannes Ignatius De Vigne en van Isabella Theresia Van Loo (Gent ca. 1800-Gent 11 juni 1871).

G. Hebbelynck wijst er op, dat de opgegeven geboortedatum van Julius De Vigne in het werk van V. Fris “De Historische Persoonsnamen der Straten van Gent” foutief is. Het is 1844, niet 1814.

We danken alle leden voor hun interessante gegevens. Maar hiermede is de vraag nog niet volledig opgelost. Te Gent was er ook nog een familie De Vigne met talrijke leden musici. Waren deze musici verwant met de familie De Vigne, schilders en beeldhouwers ? Wie kan iets over deze musici vertellen ?

ANTWOORD OP VRAAG 71 b.

De Heer ere-notaris Ed. Troch verstrekke inlichtingen over Felix Cambier. Felix Cambier werd geboren te Gent op 2 november 1854. De periode 1875-1900 is bijzonder belangwekkend als men de sociale evolutie nagaat, maar bijzonder pijnlijk als men denkt aan de vrouwen- en kinderarbeid. De periode 1855-1866 was zeer bewogen; te Gent braken onlusten los. Onder de regering Rogier en onder de invloed van Frère Orban deden sommige liberalen inspanningen om de emancipatie en de sociale vooruitgang te bevorderen. In 1874 vormde zich de eerste “Cercle progressiste”. Paul Voituren, advocaat, zal een belangrijke rol spelen in het plaatselijk politiek leven tussen 1875-1890. Constant Heynderyckx en Felix Cambier zijn dan ongeveer 25-27 jaar oud. Beiden, zeker onder de invloed van Fr. Laurent, hebben belangstelling voor de oprichting van Laurent-kringen (werkliedenverenigingen). In 1881 wordt Cambier verkozen tot liberaal gemeenteraadslid. Hij is een tijd ook hoofdredacteur van de krant “Journal de Gand”, een liberaal en stilaan liberaal-progressistisch opinieblad (prof. E. Voordeckers). Cambier werd op de poll in 1890 op de liberale lijst geweerd. Samen met Heynderyckx verleent Cambier zijn medewerking aan de groeiende socialistische partij. Cambier wordt opnieuw verkozen voor de gemeenteraad in 1895.

Hij is socialistisch kamerlid van 1902 tot 1908 en schepen van onderwijs in 1909 samen met E. Anseele, Siffer en Van de Vijvere. Verder schrijft ere-notaris Ed. Troch : "J'ai personnellement connu Constant Heynderyckx à la belle barbe blanche impressionnante et Félix Cambier, toujours habillé comme un clergyman à chapeau noir à grands bords. Ils avaient à cette époque de 70 à 75 ans et vivaient retirés de la vie politique et locale".

Felix Cambier overleed te Gent op 8 december 1934.

VAN DE HEER A. DE BUCK ONTVINGEN WE DE VOLGENDE MEDEDELING (G.T. 1976, blz. 98).

In het antwoord van de heer P. Vlieghe is er benevens het St.-Jorisklooster en de abdij van de Rijke Klaren, spraak van een gebedsplaats (sacellum) van St.-Catharina. Er is hier spraak van een bedeplaats of bedehuis en geen klooster.

Voor beide eersten ga ik akkoord. Voor St.-Catharina maak ik voorbehoud en wel om het volgende :

Waar nu het grote huis Lange Violettenstraat 55, zetel van het consulaat van Italië, staat, bevond zich sinds 1203 - eerste vermelding - een kleine kapel omgeven door een kerkhof. Ze was een hulp-bedehuis van de St.-Janskerk. Die kapel werd later toegewijd aan St.-Catharina van Sienna.

In circa 1644 werd ze vergroot en omgevormd en enige jaren later opgedragen aan de Heilige Anna (eerste St.-Annakerk der parochie). Ze werd - zeer spijtig - in 1818 afgebroken.

Het is goed mogelijk dat het hier het kwestieus gebouw betreft vermeld door Livinus Cruyl.

ERRATUM

Meinummer 1976.

blz. 110 : Lees : Bij Hoste.

blz. 104 : grande fatigue ... tonique et nourrissant.

blz. 142 : lees P. Damman.

blz. 128 : op de 19e lijn moest staan : ... tot allen die de voettocht hebben gedaan "tsente Jacops in compostellen, allen guldebroeders zijnde in sent Jacops kercke binnen deser stede".

AANVULLENDE LEDENLIJST

933. Vergeylen E., Zwijnaardsesteenweg 174, 9000 Gent.

934. Debaille A., Stoppelstraat 45, 9000 Gent.

935. Van den Heede D. Rozebroekslag 23, 9110 Sint-Amandsberg.

936. Dr. Steyaert M., Grote Baan 111, 3822 Sint-Lambrechts-Herk.

937. Koninklijke Kring God en Vaderland v.z.w., p.a. Lange Kruisstraat 4, 9000 Gent.
938. De Herdt R., Hoge Weg 89, 9500 Geraardsbergen.
939. Sarens Chr., Graaf van Vlaanderenstraat 81, 9910 Mariakerke.
940. Van Mol O., Jef Van der Meulenstraat 33, 9219 Gentbrugge.
941. Van Slembrouck D., Geldmunt 6, 9000 Gent.
942. Mw. Standaert A., Europalaan 124, 9000 Gent.
943. Mej. De Meyere M., Hullekensstraat 7, 9831 Deurle.
944. De Potter L., Pleispark 15, 9820 Sint-Denijs-Westrem.
945. Mw. De Caluwé M., Martelaarslaan 415, 9000 Gent.
946. Goethals E., Pastoor Haegenstraat 19, 9910 Mariakerke.
947. Mw. Decoodt G., Groot-Begijnhof 80, 9110 Sint-Amandsberg.
948. Balcaen A., Kapittelstraat 9, 9000 Gent.
949. Mw. Van Heddeghem, Nieuwe Beestenmarkt 6, 9000 Gent.
950. Mej. Anseele H., Heiveldstraat 162, 9110 Sint-Amandsberg.
951. Mw. Ledru-Waedemon H., Avenue de Paris 11bis, Bonneuil sur Marne.
952. Maes E., Dr. Dhaenenslaan 23, 9220 Merelbeke.
953. Dimiaux R., Brugsesteenweg 4, 9050 Evergem.
954. Mw. Wwe. Ameye-Van Meenen F., Koning Albertlaan 115, 9000 Gent.
955. - Hebbelynck P.G., Drabstraat 1, 9000 Gent.
956. Weymeis W., Stalhof 23, 9000 Gent.
957. Mw. Neyt-Wittevrongel, Kasteellaan 44, 9000 Gent.
958. Bruyneel M.L., Keizersvest 41, 9000 Gent.
959. Zwaenepoel J., Donkersteeg 31, 9000 Gent.
960. Mw. Rothlisberger J.-Peeters, Rijsenbergstraat 280, 9000 Gent.
961. Brugse Boekhandel, Dijver 2, 8000 Brugge.
962. Van Audenhove E., Kongostraat 30, 9000 Gent.
963. Eliat L., Gustaaf Callierlaan 88, 9000 Gent.
964. Heyerick J., Holstraat 48, 9000 Gent.
965. De Wulf G., Vinkendal 10, 9810 Drongen.

HET LIBER FLORIDUS

Weinige bibliotheken zijn zo rijk aan bronnenmateriaal als de Gentse Universiteitsbibliotheek. Een van de merkwaardigste compilaties in haar bezit is de manuscript-encyclopedie, het Liber Floridus uit de XIIde eeuw door kanunnik Lambert, van St-Omaars rond 1120 samengesteld.

Er bestaan 9 kopijen van dit merkwaardig boek, in de loop van de 12de tot de 16de eeuw nagebootst. Dit illustere boek werd vóór een paar

jaar prachtig heruitgegeven. Verscheidene geleerden hebben hun naam verbonden aan de studie van dit werk uit de 12de eeuw : onder andere was dat V. vander Haeghen, die een studie wijdde aan de miniaturen.

Het was ook L. Delisle (1) die om 1906 verscheidene bevindingen deed omtrent de illustraties. Hij vergeleek het origineel met de bestaande kopijen. Het is interessant te weten dat er een "onhandige" kaart van Europa in voorkomt, de Saint-Genois (2) vond dat deze miniaturen nogal "ruw waren uitgevoerd".

Vóór hem had Augustin Voisin (3) ze bestempeld als "weinig gracieus". Het zijn echter voor zijn tijd merkwaardige getuigen voor de kunst in Vlaanderen rond 1150.

Voor de dieren zijn weergegeven op zonderlinge wijze : op folio 56 staat een leeuw in het groot afgebeeld. Voor menselijke figuren heeft de kunstenaar meer vaardigheid getoond.

De weergave van Sint-Omaar op fol. 260 is merkwaardig.

Er komen nogal wat fantastische dieren in voor : de groene draak, de griffoen met arendskop, een leviatan, zeemonster, de minotaurus in zijn labyrint en de krokodil met mensenhooft.

De ivoorkunst en het glasraam zijn hier van bijzondere invloed geweest. Kanunnik Reusens (4) heeft aan de hand van een tekening in het manuscript de gewijde klederdracht in de Romaanse periode bestudeerd.

Er zijn ongeveer een 30-tal artistieke composities in aangebracht. We besparen u de opsomming.

Een aantal bladzijden die de Apokalyps beschreven in het Gentse handschrift, zijn verdwenen. Wanneer we het vergelijken met het handschrift van Chantilly, weten we ongeveer wat hier werd weggenomen. Het manuscript is van belang om de invloed na te gaan bij de schilders van een paar eeuwen later, hier te lande. Het Gentse handschrift kan als basis dienen; want in de latere kopijen is weinig nieuws aangebracht.

De kopij van Chantilly werd uitgevoerd op last van de abt van St-Pieters te Gent, Philippe Conrauld (± 1448). Hier is reeds Bourgondische invloed vast te stellen. De kopij, in 1460 te Ninove nagemaakt (nu in de K.B. in Den Haag) getuigt van minder fijnheid. Er werd een Franse vertaling gemaakt in 1512 (Bib. Den Haag). Het is een nabootsing in inkt van het origineel.

(1) Notice sur les manuscrits du Liber Floridus, Paris, 1906.

(2) Messagers des sciences historiques 1844-1845.

Catalogue des manuscrits de Gand 1849-1852.

(3) Recherches historiques sur la bibliothèque de Gand, 1840.

(4) Eléments d'archéologie chrétienne, Leuven, 1886.

Noot : Hoe verder we ons in de tijd verwijderen van het origineel des te beter, stelt men vast dat wanneer men reeds over fijner middelen beschikte, (bv. a^o 1460) men gepoogd heeft het origineel te benaderen; en men is er niet in het minst in geslaagd het te evenaren, gezien de tijdsafstand. Het Gentse origineel moet dus voor de vier volgende eeuwen als een meesterwerk hebben gegolden. Ook al wilde ieder bekende abdij een *gelijkaardige* kopij van het meesterwerk uit die dagen.

Bron : Le manuscrit Gantois du Liber Floridus - V. vander Haeghen,
1908 - Gent.

P. VLIEGHE

KLACHT KOER 99

I.

't Is dus beslist, de raad die heê gesproken,
Koer negen-en-negentig heê 't er gestaan.
Ons pierkens worden al'maal afgebroken.
Daarom vergoten wij al meen'geen traan !

II.

We leefden daar gezellig in famielde,
Al was er veel dat 't daglicht moest ontvliên,
Al stoorde men meer dan kolen en schrebielden,
Politie was er toch haast nooit te zien.

III.

En als er soms een pinne het dierf wagen
Op onzen koer te spelen op zijne poot,
Tons was den dits g'heel zeker te beklagen,
Op een, twee, drij, die sloegen z'hem half dood !

IV.

't Was zoo plezierig, al die zatte wijven,
Haast alle dagen was 't er boven op !
Ja veur ne niet die gingen z'aan het kijven,
En trokken 't hair uit mallekaar ze kop !

V.

Maar nu is 't uit meê al die goeie lollen,
We vliegen al meê onzen boel op straat,
En mogen nu van 't een naar 't ander dolen
Al door de schuld van den Gemeenteraad.

Revue "Onder de Draeke"
Gent 1902.